

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ**

**Кафедра економіки та підприємництва
імені професора І.М. Брюховецького**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

другий (магістерський) рівень вищої освіти

**на тему: Ефективність підприємницької діяльності фірми та
обґрунтування стратегії її розвитку**

Виконала:

Сідакова Вікторія Василівна

здобувач вищої освіти за спеціальністю
076 «Підприємництво та торгівля»

Керівник:

Дегтярь Наталія Вікторівна

старший викладач кафедри економіки та підприємництва
імені професора І.М. Брюховецького

Рецензент:

Говенько Роман

директор ФГ «Богатирівське»
Роменського району Сумської області

Суми - 2024

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	Економіки і менеджменту
Кафедра	Кафедра економіки та підприємництва імені професора І.М. Брюховецького
Освітній ступінь	другий (магістерський) рівень вищої освіти
Спеціальність	076 «Підприємництво та торгівля»

Затверджую:

Завідувач кафедри _____
(посада, ПІБ)

«_____» «_____» 20____ р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧЕВІ

Сідаковій Вікторії Василівни

- Тема роботи:** Ефективність підприємницької діяльності фірми та обґрунтування стратегії її розвитку
- База практичного дослідження:** селянське (фермерське) господарство «Урожай» село Андріяшівка Роменського району Сумської області

керівник роботи Дегтярь Наталія Вікторівна, к.е.н., старший викладач

затверджена наказом по університету від «_____» _____ 2024 р. № _____

3. Строк подання студентом закінченого проекту (роботи) «_____» _____ 2024 р.

4. Вихідні дані до проекту (роботи):

первинні та зведені документи, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, статутні та установчі документи, фінансова, статистична звітність досліджуваного підприємства, законодавчо - нормативні акти з питань діяльності суб'єктів господарювання, монографії, фахові наукові статті та доповіді на міжнародних науково-практичних конференціях з питань підприємницької діяльності фірми та обґрунтування стратегії її розвитку

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

- дослідити теоретико-методичні аспекти ефективності підприємницької діяльності фірми,
- надати організаційно-економічну характеристику СФГ «Урожай»,
- провести аналіз фінансово-економічних показників розвитку господарства,
- провести дослідження маркетингових аспектів ефективності підприємницької діяльності господарства,
- здійснити формування підприємницької стратегії розвитку господарства,
- розробити алгоритм реалізації основних напрямів підприємницької стратегії розвитку,
- визначити ефективність реалізації підприємницької стратегії розвитку для підприємства,
- сформулювати висновки.

6. Дата видачі завдання:

21 вересня 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Визначення об'єкту, предмету дослідження, формулювання мети та задач кваліфікаційної роботи, складання плану	Вересень 2023	виконано
2	Підбір та вивчення літературних джерел, законодавчої та нормативної бази	Жовтень 2023	виконано
3	Узагальнення теоретичного матеріалу з обраної теми дослідження та представлення чорнового варіанту першого розділу кваліфікаційної роботи	Листопад 2023	виконано
4	Збір та обробка фактичного матеріалу, узагальнення аналізу застосування досліджуваного питання на базі практики (фахове стажування та переддипломна практика)	Березень 2024	виконано
5	Оформлення теоретичної частини кваліфікаційної роботи, узагальнення аналітичної частини, захист звіту по переддипломній практиці	Березень-Квітень 2024	виконано
6	Проектування напрямів вдосконалення досліджуваної проблеми	Травень 2024	виконано
7	Завершення проектної частини кваліфікаційної роботи та подання попереднього варіанту третього розділу керівнику	Липень - Вересень 2024	виконано
8	Доопрацювання аналітичного і проектного розділів кваліфікаційної роботи	Жовтень 2024	виконано
9	Оформлення кваліфікаційної роботи, та її подання на попередній захист та рецензування	Листопад 2024	виконано
10	Перевірка кваліфікаційної роботи на автентичність (подання роботи для перевірки на плагіат на кафедрі, до відділу якості освіти)	Грудень 2024	виконано
11	Подання закінченої роботи та документів до неї до деканату	Грудень 2024	виконано
12	Захист кваліфікаційної роботи	Грудень 2024	виконано

Здобувач

_____ (підпис)

В.В. Сідакова

Керівник роботи

_____ (підпис)

Н.В. Дегтярь

Перевірку на автентичність проведено

_____ (підпис)

Н.М. Баранік

Дипломна робота допущена до захисту

_____ (підпис)

С.М. Лукаш

АНОТАЦІЯ

Сідакова В.В. Ефективність підприємницької діяльності фірми та обґрунтування стратегії її розвитку

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля», СНАУ, Суми-2024 р. – Рукопис.

Метою магістерської кваліфікаційної роботи є обґрунтування заходів з підвищення ефективності діяльності фірми та стратегії її розвитку.

В роботі досліджено та обґрунтовано теоретичні аспекти підвищення ефективності на прикладі аграрних підприємств. На основі даних підприємства СФГ «Урожай» за три роки, дана оцінка діяльності підприємства. Виявлено переваги та недоліки. Проведено аналіз системи управління ефективністю виробництва на підприємстві, що є базою дослідження. Розглянуто актуальні теорії підвищення ефективності виробництва.

Встановлено, що підприємство має надзвичайно високий рівень ліквідності, який значно перевищує нормативні значення. Це свідчить про високу платоспроможність, але водночас може вказувати на неефективне використання фінансових ресурсів, оскільки надмірна ліквідність може призводити до втрати потенційного прибутку. Ефективність підприємницької діяльності СФГ «Урожай» протягом досліджуваного періоду значно знизилась за всіма показниками рентабельності. Проте, незважаючи на негативну динаміку, підприємство зберігає прибутковість, а всі показники рентабельності залишаються додатними. Це свідчить про те, що підприємство все ще здатне генерувати прибуток, хоча й менш ефективно, ніж у попередні роки.

Розглянуто перспективні напрями підвищення ефективності виробництва для СФГ «Урожай» та запропоновані наступні стратегії підвищення ефективності: оптимізація ресурсів, технологічні інновації, покращення якості продукції, управління ризиками, маркетинг і збут. З метою підвищення ефективності запропоновано для підприємства проєкт по впровадженню пелетного виробництва, який за результатами оцінки потенційно є високо ефективним.

Проєкт демонструє стабільне зростання надходжень та позитивний чистий грошовий потік починаючи з першого року реалізації; по-друге, термін окупності складає менше двох років, що є дуже хорошим показником для виробничих проєктів; по-третє, кумулятивний грошовий потік на кінець п'ятого року більш ніж у два рази перевищує початкові інвестиції. При цьому проєкт демонструє стійкість до можливих ринкових коливань завдяки диверсифікації продукції та наявності власного споживання. Все це свідчить про високу інвестиційну привабливість та економічну доцільність впровадження даного проєкту в СФГ «Урожай».

Ключові слова: розвиток, підприємництво, підприємницька стратегія, сільське господарство, аграрний сектор, конкуренція, конкурентоспроможність, потенціал, бренд, маркетинг, ринок, сегментування, ефективність інвестицій, окупність інвестицій, економічний ефект, фінансові показники.

SUMMARY

Sidakova V.V. Efficiency of entrepreneurial activity of the firm and substantiation of its development strategy

Qualification work in the specialty 076 “Entrepreneurship and Trade”, SNAU, Sumy-2024 - Manuscript.

The purpose of the master's thesis is to substantiate measures to improve the efficiency of a firm and its development strategy.

The theoretical aspects of efficiency improvement are studied and substantiated on the example of agricultural enterprises. On the basis of the data of the enterprise “Urozhay” for three years, the assessment of the enterprise's activity is given. Advantages and disadvantages are identified. The analysis of the production efficiency management system at the enterprise, which is the basis of the study, is carried out. The current theories of improving production efficiency are considered.

It has been found that the enterprise has an extremely high level of liquidity, which significantly exceeds the normative values. This indicates high solvency, but at the same time may indicate inefficient use of financial resources, since excessive liquidity can lead to a loss of potential profit. The efficiency of the business activity of the Urozhay CfG during the analyzed period has significantly decreased in terms of all profitability indicators. However, despite the negative dynamics, the enterprise maintains profitability, and all profitability indicators remain positive. This indicates that the enterprise is still able to generate profit, albeit less efficiently than in previous years.

The article considers promising directions for improving production efficiency for the Urozhay farm and suggests the following strategies for improving efficiency: resource optimization, technological innovation, product quality improvement, risk management, marketing and sales. In order to increase efficiency, a project for the introduction of pellet production is proposed for the enterprise, which, according to the assessment, is potentially highly effective.

The project demonstrates stable revenue growth and positive net cash flow from the first year of implementation; secondly, the payback period is less than two years, which is a very good indicator for production projects; thirdly, the cumulative cash flow at the end of the fifth year is more than twice the initial investment. At the same time, the project demonstrates resilience to possible market fluctuations due to product diversification and self-consumption. All this indicates the high investment attractiveness and economic feasibility of implementing this project in the Urozhai farm.

Keywords: development, entrepreneurship, entrepreneurial strategy, agriculture, agricultural sector, competition, competitiveness, potential, brand, marketing, market, segmentation, investment efficiency, return on investment, economic effect, financial performance.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 Теоретико-методичні аспекти ефективності підприємницької діяльності фірми	10
РОЗДІЛ 2 Аналіз ефективності підприємницької діяльності селянського (фермерського) господарства «Урожай»	20
2.1 Організаційно - економічна характеристика господарства	20
2.2 Аналіз фінансово-економічних показників ефективності підприємницької діяльності господарства	29
2.3 Дослідження маркетингових аспектів ефективності підприємницької діяльності господарства	36
РОЗДІЛ 3 Обґрунтування стратегії розвитку селянського (фермерського) господарства «Урожай» та його підприємницької діяльності	42
3.1 Формування підприємницької стратегії розвитку підприємства	42
3.2 Реалізація основних напрямів підприємницької стратегії розвитку	47
3.3 Ефективність реалізації підприємницької стратегії розвитку для підприємства	53
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	72

ВСТУП

Актуальність теми. Аграрна сфера є ключовою складовою національної економіки, де створюється значна частка ВВП. Вона виступає одним із головних джерел надходжень до бюджету та орієнтована на експорт. Відновлення економіки України під час військового стану потребує розвитку аграрного сектору в інтенсивній формі, що сприяє забезпеченню продовольчої безпеки країни та використанню її конкурентних переваг на світових ринках продовольства.

Зростаюча конкуренція на ринку вимагає від підприємств постійного вдосконалення бізнес-процесів і стратегій для забезпечення стійкого розвитку та успішності. В умовах сучасної глобалізації, цифрових трансформацій та економічних змін компанії стикаються з численними викликами, серед яких зміни попиту, поява нових технологій та зростання вимог споживачів.

Дослідження ефективності підприємницької діяльності дає змогу виявити сильні та слабкі сторони бізнесу, оцінити рівень прибутковості, продуктивності, а також ефективність управління ресурсами. Це є основою для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень, спрямованих на досягнення поставлених цілей компанії, підвищення її рентабельності та зміцнення позицій на ринку.

Актуальність теми пов'язана з необхідністю забезпечення стійкого розвитку, що включає оптимізацію фінансових, матеріальних та людських ресурсів. Вивчення стратегій розвитку дозволяє побудувати гнучкі плани, які допомагають компанії адаптуватися до змінних умов ринку та підвищувати конкурентоспроможність.

Таким чином, підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва є ключовим завданням, від якого залежить забезпечення продовольчої безпеки та наповнення ринку вітчизняною сільськогосподарською та харчовою продукцією. Дослідження ефективності підприємницької діяльності дозволяє виявити сильні та слабкі сторони підприємства, а обґрунтування стратегії розвитку допомагає визначити оптимальний шлях досягнення успіху.

Теоретико-методологічні й практичні положення ефективності сільськогосподарського сектору в умовах становлення конкурентоздатного ринкового середовища представлені у наукових виданнях відомих українських та зарубіжних науковців, таких як: Бугайчук В., Кривульський Є., Глюза К. [7], Воронько-Невіднича Т. В., Гаращенко В. О., Титаренко К.О. [10], Далик В. П., Чорній Б. І., Гарасим Л. С., Бобко О. В., Георгієвський Н. К., Фар'ян В. О. [13], 16. Дорогань-Писаренко Л. О., Єгорова О. В., Панченко І. Г. [16] та ін.

Мета і завдання дослідження. Метою є обґрунтування заходів з підвищення ефективності діяльності підприємства та стратегії її розвитку.

Відповідно до поставленої мети визначені наступні завдання:

- дослідити теоретико-методичні аспекти ефективності підприємницької діяльності фірми,
- надати організаційно-економічну характеристику СФГ «Урожай»,
- провести аналіз фінансово-економічних показників розвитку господарства,
- провести дослідження маркетингових аспектів ефективності підприємницької діяльності господарства,
- здійснити формування підприємницької стратегії розвитку господарства,
- розробити алгоритм реалізації основних напрямів підприємницької стратегії розвитку,
- визначити ефективність реалізації підприємницької стратегії розвитку для підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління ефективністю підприємницької діяльності селянського (фермерського) господарства «Урожай».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти формування ефективності підприємства.

Елементами наукової новизни одержаних результатів роботи є дослідження щодо формування і прогнозування ефективної підприємницької

діяльності в сучасних умовах господарювання. До найбільш важливих результатів, що характеризують новизну можна віднести:

- запропоновано і обґрунтовано стратегію підвищення ефективності підприємницької діяльності селянським (фермерським господарством), яке знаходиться в Роменському районі Сумської області.
- на особливу увагу заслуговує пропозиція автора про переробку відходів продукції рослинництва для отримання пелетів.

Практичне значення. Застосування розроблених пропозицій, дозволить на більш високому науково-практичному рівні вирішувати проблеми ефективності діяльності селянських фермерських господарств.

При написанні кваліфікаційної роботи використовувались такі **методи дослідження**: аналіз, порівняння, абстрагування, моделювання, спостереження, економічний аналіз тощо.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Положення кваліфікаційної роботи доповідалися автором на 2-х науково-практичних конференціях, які було опубліковано у матеріалах науково-практичних конференцій:

1. Сідакова В.В. Сучасні стратегії підприємницької діяльності фірми. Збірник тез доповідей Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Вісімдесят перші економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки» (19-20 грудня 2023 р.). Львів, 2024. <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4655/>.
2. Щербак В.Г., Сідакова В.В. Інновації в підвищенні продуктивності праці: технологічний прорив та вплив на сучасну економіку. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки*. 2024. Вип. 1(73). С. 50-55. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/73-8>.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 42 найменування. Основний текст викладений на 66 сторінках комп'ютерного тексту, робота містить 34 таблиці, 1 рисунок та 4 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Уперше поняття «ефективність» було сформульоване в XVII столітті представниками класичної політичної економії В. Петті та Ф. Кене, які розглядали «ефективність» як результативність. Пізніше Д. Рикардо виділив цей термін у самостійну економічну категорію, визначивши її як «відношення отриманого результату до певного виду витрат». Наприкінці XIX — на початку XX століття представники неокласичної школи політичної економії В. Парето та Й. Шумпетер розглядали ефективність як співвідношення витрат і результатів. В. Парето ввів принцип граничної економічної ефективності, згідно з яким ефективною вважається така організація економіки, що забезпечує максимальну корисність ресурсів.

У таблиці 1.1 узагальнено представлені визначення поняття «ефективність», які дають різні вчені.

Таблиця 1.1 – Сутність поняття «ефективність»

Автор	Визначення поняття ефективності
Вільфредо Парето	Ефективність Парето, або «оптимум Парето», означає стан, за якого неможливо поліпшити добробут однієї особи без погіршення добробуту іншої. Це ключовий принцип в економічній теорії, що описує ефективний розподіл ресурсів у суспільстві. Стан ефективності Парето є ідеалом у розподілі, аскільки це вимагає максимальної гармонії між інтересами всіх учасників економічних відносин.
Йозеф Шумпетер	Шумпетер трактував ефективність через інновації та роль підприємців у зростанні економіки. Він ввів поняття «творче руйнування», яке описує процес економічного розвитку, коли інновації замінюють старі структури та технології новими.
Альфред Маршал	Розглядав ефективність у контексті мікроекономіки, зосереджуючись на теорії попиту, пропозиції та ринкової рівноваги. Він підкреслював важливість граничного аналізу, що пояснює, як індивідуальні рішення покупців і продавців впливають на ціну та кількість товарів.
Е. Долан	Визначає ефективність діяльності підприємства через правильний вибір цілей, на яких зосереджена його енергія.
О.О. Гетьман	Під категорією ефективності розуміє, результативність певної дії або процесу, яка вимірюється відношенням отриманого результату і витрат або ресурсів, які його спричинили.

Джерело : сформовано автором на основі [13, 15, 16]

Відомий американський економіст, соціолог та історик економічної думки Й. Шумпетер виділяв два типи ефективності: статичну та динамічну. Статична ефективність характерна для систем у стані рівноваги, де приріст ресурсів неможливий і відсутня можливість взаємозамінності. Натомість динамічна ефективність, яку Шумпетер вважав більш значущою, відображає системи у стані нерівноваги та розвитку, де збільшення задоволення потреб ринку перевищує приріст виробничих витрат.

Напрацювання вітчизняних та міжнародних науковців таких як: Маршала В. (оцінює ефективність тільки за кінцевим результатом), Мейера (досягнення максимальних результатів за короткий проміжок часу та невеликої кількості витрат), МакКоннелла К.Р. (ефективність виробництва пов'язана не тільки з досягненням результатів, а із оптимізацією ресурсів та процесів), Брю С.Л., Подольчака Н.Ю., зробили значний вклад у дослідження та розвиток підходів до тлумачення поняття «ефективність», її критеріїв та методів оцінки.

Виділяють такі критерії оцінки ефективності як: продуктивність праці (кількість продукції виробленої одним працівником за певний період часу), якісні показники (оцінювання якості продукції, чи відповідає вимогам, стандартам і т.д.), економічні показники (вимірювання чи ефективно використовуються ресурси, інновації (удосконалення процесів та продукції), стійкість у роботі, досягнення поставлених цілей, рівень задоволеності робітників.[13].

Наведемо методи оцінки ефективності, вони є якісними та кількісними. До кількісних методів оцінювання ефективності відноситься оцінка та аналіз наступних показників: продуктивність праці, фінансові показники (прибуток, рентабельність, витрати, обсяг продажів і т.д), вимірювання часу витраченого на виконання робіт. У той же час якісними методами оцінювання ефективності діяльності підприємства вважаються такі як: опитування працівників щодо задоволеності роботи, оцінка за допомогою SWOT - аналізу (виявлення сильних та слабких сторін, можливостей та загроз). Ефективність виробництва – це категорія, що визначає рівень віддачі та результативності виробничої діяльності.

Збільшення ефективності виробництва вказує не тільки на зростання обсягів продукції, а й на те, за яких витрат і ресурсів досягається цей приріст, тобто відображає якість економічного розвитку. Економічну ефективність виробництва також називають продуктивністю виробничої системи.

Основною характеристикою ефективної роботи підприємства є необхідність досягнення цілей виробничої діяльності підприємства з мінімальними витратами праці та часу.

Розрізняють поняття «результативність» та «ефективність». Результативність (effectiveness) - це досягати успіхів у своїх цілях, а також результативність являється кінцевим результатом роботи господарства. Ефективність (efficiency) - це взаємозв'язок між отриманим результатом і понесеними витратами (досягнутий результат) [15].

В цілому, можемо сказати, що поняття «результативності» та «ефективності» є схожими, їх зазвичай розглядають паралельно. Тому що в загальному розумінні «ефективність» означає продуктивність, результативність і т.д.

В економічній теорії ефективність визначається як здатність досягати результату, яка вимірюється співвідношенням отриманого ефекту або результату до витрат, необхідних для його досягнення. Поняття «ефект» слід розуміти, як досягнутий результат діяльності підприємства в різноманітних проявах, наприклад матеріальних, грошових, соціальних та ін.

Підприємницька діяльність в аграрному секторі має суттєві відмінності від діяльності в інших галузях економіки, що безпосередньо впливає на її ефективність та особливості організації виробничого процесу. Основною відмінною рисою аграрного підприємництва є його тісний зв'язок із природно-кліматичними умовами, які значною мірою визначають результативність господарської діяльності та можливості отримання прибутку.

На відміну від інших галузей економіки, де виробничий процес може бути чітко спланований та організований незалежно від зовнішніх природних факторів, сільськогосподарське виробництво характеризується сезонністю та

залежністю від погодних умов. Це створює додаткові ризики та вимагає особливого підходу до планування діяльності, розподілу ресурсів та організації праці.

Важливою особливістю аграрного підприємництва є використання землі як основного засобу виробництва, тоді як в інших галузях економіки земля виступає лише територіальним базисом. Це зумовлює необхідність значних інвестицій у підтримку та підвищення родючості ґрунтів, що впливає на структуру витрат та ефективність діяльності.

Специфіка сільськогосподарського виробництва також полягає в тому, що виробничий цикл у рослинництві триває кілька місяців, а в тваринництві може становити кілька років. Це суттєво відрізняється від промислового виробництва, де виробничий цикл зазвичай значно коротший і може бути легко скоригований відповідно до потреб ринку.

Ефективність аграрного підприємництва також залежить від біологічних особливостей рослин і тварин, що вимагає дотримання певних технологічних процесів та термінів виконання робіт. У промисловості та інших галузях економіки виробничий процес може бути більш гнучким та адаптивним до змін ринкової кон'юнктури.

Особливістю аграрного сектору є також те, що частина виробленої продукції використовується для подальшого виробництва (насіння, корми, молодняк тварин), що впливає на структуру витрат та формування собівартості продукції. В інших галузях економіки такі особливості зустрічаються рідше.

Ще однією відмінністю є висока капіталомісткість аграрного виробництва при відносно низькій фондовіддачі порівняно з іншими галузями. Це пов'язано з необхідністю значних інвестицій у земельні ресурси, сільськогосподарську техніку та обладнання при відносно тривалому періоді їх окупності.

Таким чином, ефективність підприємницької діяльності в аграрному секторі має свої специфічні особливості, які суттєво відрізняють її від інших галузей економіки. Це вимагає особливого підходу до організації виробництва, управління ризиками та розробки стратегії розвитку підприємства. Розуміння

цих відмінностей є критично важливим для успішного ведення аграрного бізнесу та забезпечення його конкурентоспроможності в сучасних умовах господарювання.

Контроль ефективності використання виробничих ресурсів є фундаментальною складовою успішного управління сільськогосподарським підприємством, оскільки безпосередньо впливає на його економічні результати та конкурентоспроможність. Особлива увага до контролю ефективності використання трудових, матеріальних ресурсів та основних виробничих фондів зумовлена їх визначальною роллю у формуванні собівартості продукції та забезпеченні стабільного розвитку підприємства.

У контексті трудових ресурсів необхідність контролю обумовлена потребою забезпечення оптимального співвідношення між продуктивністю праці та витратами на її оплату. Ефективний контроль дозволяє виявляти випадки нераціонального використання робочого часу, оцінювати відповідність кваліфікації працівників виконуваним завданням та своєчасно впроваджувати заходи щодо підвищення продуктивності праці. Це особливо важливо в умовах сезонності сільськогосподарського виробництва, коли необхідно забезпечити раціональне використання трудових ресурсів протягом усього року.

Контроль ефективності використання матеріальних ресурсів має критичне значення для оптимізації виробничих витрат. У сільському господарстві це стосується насамперед паливно-мастильних матеріалів, насіння, добрив, засобів захисту рослин, кормів для тварин та інших матеріалів, вартість яких становить значну частку у структурі собівартості продукції. Ретельний контроль за їх використанням дозволяє запобігати перевитратам, втратам та нецільовому використанню, що безпосередньо впливає на фінансові результати діяльності підприємства.

Щодо основних виробничих фондів, їх ефективне використання визначає технічний рівень виробництва та можливості підприємства щодо нарощування обсягів виробництва. Контроль у цій сфері спрямований на забезпечення оптимального завантаження техніки та обладнання, своєчасного проведення

ремонтів та технічного обслуговування, а також раціонального використання виробничих потужностей.

Комплексний контроль за використанням усіх видів ресурсів дозволяє своєчасно виявляти відхилення від встановлених нормативів, аналізувати причини їх виникнення та приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо підвищення ефективності виробництва. Це також створює основу для впровадження ресурсозберігаючих технологій та оптимізації виробничих процесів.

Важливим аспектом є також те, що ефективний контроль за використанням ресурсів сприяє підвищенню інвестиційної привабливості підприємства та його кредитоспроможності, оскільки демонструє потенційним інвесторам та кредиторам здатність підприємства ефективно управляти наявними ресурсами та забезпечувати їх раціональне використання.

Дослідження ефективності використання трудових ресурсів у сільськогосподарських підприємствах є надзвичайно важливим аспектом управління та розвитку аграрного бізнесу. В умовах сучасного ринкового середовища, що характеризується високою конкуренцією та мінливістю, раціональне використання трудових ресурсів стає ключовим фактором успішної підприємницької діяльності.

Необхідність такого дослідження зумовлена специфікою сільськогосподарського виробництва, яке має сезонний характер та потребує особливого підходу до організації праці. Ефективне використання трудових ресурсів безпосередньо впливає на продуктивність праці, собівартість продукції та, відповідно, на прибутковість підприємства. При цьому важливо враховувати не лише кількісні показники використання робочої сили, але й якісні характеристики персоналу, включаючи рівень кваліфікації, досвід роботи та професійні навички. Дослідження ефективності використання трудових ресурсів дозволяє виявити резерви підвищення продуктивності праці, оптимізувати структуру персоналу та знизити витрати на оплату праці. Це особливо актуально в контексті автоматизації та механізації сільськогосподарського виробництва,

коли виникає потреба у перекваліфікації працівників та зміні підходів до організації праці.

Таблиця 1.2 – Показники ефективності використання трудових ресурсів

Показник	Визначення	Формула
Трудомісткість	Даний показник показує кількість трудових затрат, необхідних для виробництва одиниці продукції.	$T = \frac{ЖП}{ВП}$
Виробіток	Показує кількість продукції виробленої одним працівником за одиницю часу (день, місяць, рік)	$B = \frac{Обсяг\ ВП}{Витрати\ роб.\ часу}$
Продуктивність	Характеризує ефективність виробничого процесу, визначаючи обсяг продукції, який виробляється на одиницю втрачених ресурсів.	$П = \frac{ВП}{Жива\ праця}$

Джерело: сформовано автором на основі [28]

Крім того, таке дослідження дає можливість оцінити ефективність системи мотивації персоналу, виявити проблеми в організації праці та розробити заходи щодо їх усунення. Це сприяє підвищенню задоволеності працівників умовами праці, зниженню плинності кадрів та формуванню стабільного трудового колективу. В умовах дефіциту кваліфікованих кадрів у сільській місцевості це набуває особливого значення.

Таким чином, дослідження ефективності використання трудових ресурсів є необхідною умовою успішного функціонування сільськогосподарського підприємства, оскільки дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо організації праці, оптимізації чисельності персоналу та підвищення продуктивності праці. Це, в свою чергу, сприяє зміцненню конкурентних позицій підприємства на ринку та забезпеченню його сталого розвитку.

Дослідження ефективності використання матеріальних ресурсів у сільськогосподарському підприємстві є критично важливим аспектом управління виробничою діяльністю, оскільки безпосередньо впливає на економічні результати господарювання. Матеріальні ресурси, включаючи паливно-мастильні матеріали, насіння, добрива, засоби захисту рослин, корми для тварин та інші матеріали, становлять значну частку у структурі виробничих

витрат, тому їх раціональне використання визначає рівень собівартості продукції та, відповідно, прибутковість підприємства.

Таблиця 1.3 - Показники ефективності використання матеріальних ресурсів

Показник	Формула розрахунку
Рентабельність активів, %	$\text{Рент. активів} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Сер. знач. активів}}$
Рентабельність продукції, %	$\text{Рент. продукції} = \frac{\text{чистий дохід від реалізації}}{\text{Собівартість}}$
Рентабельність операційної діяльності, %	$\text{Рент. опер. діяльності} = \frac{\text{Прибуток від опер. діяльності}}{\text{Величина опер. витрат}}$
Рентабельність продажів, %	$\text{Рент. продажів} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виручка}} \times 100\%$

Джерело: сформовано автором на основі [36]

Необхідність такого дослідження зумовлена потребою у виявленні резервів економії матеріальних ресурсів, оптимізації їх структури та забезпеченні ефективного використання в умовах обмеженості фінансових можливостей підприємства. Це особливо актуально в контексті постійного зростання цін на матеріальні ресурси та необхідності підтримання конкурентоспроможності продукції на ринку.

Дослідження ефективності використання матеріальних ресурсів дозволяє також оцінити доцільність впровадження ресурсозберігаючих технологій, виявити випадки перевитрат та нераціонального використання матеріалів, а також розробити заходи щодо оптимізації матеріальних потоків на підприємстві. Це створює основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо закупівлі, зберігання та використання матеріальних ресурсів, що в кінцевому підсумку сприяє підвищенню ефективності виробництва та зміцненню фінансового стану підприємства.

Дослідження ефективності використання основних виробничих фондів у сільськогосподарському підприємстві має критичне значення для забезпечення його успішного функціонування та розвитку. Основні виробничі фонди,

включаючи сільськогосподарську техніку, обладнання, виробничі будівлі та споруди, є матеріально-технічною базою виробництва та визначають його технологічний рівень і виробничі можливості підприємства.

Таблиця 1.4 - Показники ефективності використання основних виробничих фондів

Показник	Визначення	Формула
Фондовіддача	Характеризує ефективність використання основних засобів у господарстві	$\Phi = \frac{\text{Обсяг продажів}}{\text{Вартість осн. засобів}}$
Фондомісткість	Показник потреби основних фондів для забезпечення виконання одиниці обсягу роботи.	$\Phi = \frac{\text{Основні фонди}}{\text{Обсяг роботи}}$
Фондоозброєність	Характеризує кількість основних засобів, що припадають на одного працівника або на одиницю виробленої продукції	$\Phi = \frac{\text{Основні засоби}}{\text{Сердньооб. чис. прац.}}$
Рентабельність (основних засобів) %	Даний показник показує рівень ефективності використання основних засобів (ОЗ) у підприємстві	$\text{Рент. \%} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{ОЗ}}$

* Джерело: сформовано автором на основі [36]

Необхідність такого дослідження обумовлена високою вартістю основних фондів та потребою забезпечення їх максимальної віддачі для досягнення найкращих економічних результатів. В умовах сезонності сільськогосподарського виробництва особливо важливим є визначення оптимального рівня завантаження техніки та обладнання, що дозволяє мінімізувати простой та забезпечити своєчасне виконання всіх технологічних операцій.

Дослідження ефективності використання основних виробничих фондів також необхідне для планування їх оновлення та модернізації, оцінки доцільності інвестицій у нову техніку та обладнання, визначення оптимальних термінів експлуатації та розробки графіків технічного обслуговування і ремонтів. Це дозволяє підприємству оптимізувати витрати на утримання основних фондів, підвищити продуктивність праці та забезпечити конкурентоспроможність виробництва в довгостроковій перспективі.

Розрахунок зазначених показників дає можливість точної оцінки ефективності господарської діяльності підприємства. Ознайомимось з чинниками підвищення ефективності діяльності підприємства.

Підвищення ефективності виробництва полягає в досягненні найвищого результату при мінімальних витратах трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів. В широкому масштабі ефективність виробництва оцінюється за рівнем зростання продуктивності праці в суспільстві. Це вимірюється за допомогою комплексної системи показників економічної ефективності [13].

Резерви підвищення економічної ефективності підприємницької діяльності сільськогосподарського підприємства охоплюють широкий спектр можливостей для оптимізації виробничих процесів та покращення фінансових результатів. У виробничій сфері ключовими резервами є впровадження інноваційних технологій обробітку ґрунту, використання високопродуктивних сортів рослин та порід тварин, оптимізація структури посівних площ та застосування ресурсозберігаючих технологій. Значні резерви криються у вдосконаленні організації праці та підвищенні її продуктивності через механізацію та автоматизацію виробничих процесів, покращення кваліфікації персоналу та впровадження ефективних систем мотивації.

В області використання матеріальних ресурсів резерви полягають у зниженні матеріаломісткості продукції, оптимізації запасів, зменшенні втрат при зберіганні та транспортуванні. Важливим джерелом підвищення ефективності є також оптимізація використання основних виробничих фондів через підвищення коефіцієнта їх завантаження, своєчасне оновлення та модернізацію.

У сфері реалізації продукції резерви включають вдосконалення маркетингової діяльності, пошук більш вигідних каналів збуту, поліпшення якості продукції та розширення її асортименту. Значний потенціал має також диверсифікація виробництва, розвиток переробки сільськогосподарської продукції та впровадження сучасних методів управління, що дозволяє підвищити додану вартість продукції та забезпечити стабільність доходів підприємства протягом року.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЕЛЯНСЬКОГО (ФЕРМЕРСЬКОГО) ГОСПОДАРСТВА «УРОЖАЙ»

2.1 Організаційно - економічна характеристика господарства

Фермерське господарство СФГ «Урожай» розташоване у Роменському районі Сумської області. Економіко-географічне розташування господарства є досить сприятливим для здійснення підприємницької діяльності, тому що селом проходять залізничні колії, а також дорога державного значення Суми – Київ. До районного центру відстань складає 25 км, до обласного - 125 км.

Селянське (фермерське) господарство «Урожай» створено 29 квітня 1996 року. Предметом діяльності підприємства є виробництво аграрної продукції, та надання соціально-економічних послуг для працівників господарства та членів їх сімей. В даний період господарство орендує 11 144 земельних ділянок.

Галузь рослинництва у господарстві представлена виробництвом зернових культур (окрім рису), а також виробництвом олійних, а саме соняшнику. Продукція тваринництва: молоко, м'ясо яловичини та свинини, а також мед.

Головними споживачами продукції підприємства є: «Прилуцький молочний завод», «Ічнянський молочно-консервний комбінат ПрАТ», «ТОВ Роменський завод продовольчих товарів», «Богодухівський молочний завод», «Яготинський маслозавод», «Тростянецький молочний завод», на які реалізується молоко; Прилуцький КХП, МХП «Урожайна країна» (в тому числі філія «Андріяшівський елеватор») купують зерно пшениці, кукурудза відправляється на експорт.

До складу селянського фермерського господарства «Урожай» входять 6 виробничих діляниць. За виробничими ділянцями закріплена постійна робоча сила, техніка, виробничі приміщення, відповідне поголів'я худоби і інвентар. В кожній виробничій ділянці є галузеві спеціалісти: агрономи, інженери,

зоотехніки, обліковці і завідувачі тих виробничих підрозділів, що є на ділянці (додаток А).

Станом на 2023 рік в С(Ф)Г «Урожай» працює 275 працівників, а в періоди сільськогосподарських робіт додатково створюється 150 робочих місць.

Управління підприємством передбачає наявність та функціонування органів управління, які безпосередньо забезпечують діяльність підприємства (додаток Б).

Загальні управлінські функції здійснює керівник, який делегує повноваження підпорядкованим йому відділам. На підприємстві функціонують планово - економічна та бухгалтерська служби, які безпосередньо займаються управлінням фінансовим станом підприємства і забезпечують фінансове управління та загальну координацію діяльності. Економічний відділ очолює головний економіст, який відповідає за керівництво науково-економічним та організаційно - економічним забезпеченням діяльності у господарстві, розробку та впровадження заходів з підвищення продуктивності, а також координацію роботи економічних підрозділів господарства при складанні перспективних планів у конкурентних умовах відповідно до укладених господарських договорів.

Земля є основою сільськогосподарського виробництва і основним фактором виробництва. В даний період господарство володіє 11144 га с/г угідь, з них 9983 га ріллі. У таблиці 2.1 представлено склад і структуру земельних угідь.

Таблиця 2.1 - Склад і структура земельних угідь СФГ «Урожай» 2021-2023рр.

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+,-)) звітнього року від базисного	
	га	%	га	%	га	%	н.о	%
Сільськогосподарські угіддя – всього з них:	10961	100,0	11020	100,0	11144	100,0	183	99,7
- рілля	9932	100,0	9953	100,0	9983	100,0	51	100,0
Рівень розораності,%	-	90,6	-	90,3	-	90,0	-0,6	100,0

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Проаналізувавши таблицю 2.1 бачимо, що сільськогосподарські угіддя у 2023 році в порівнянні з 2021 роком збільшилися на 183 га і це є позитивною зміною. У сільському господарстві земля – головний засіб виробництва. Інтенсивність використання земельного фонду СФГ «Урожай» у 2023 році показує рівень розораності земель - 90,0 % від загальної земельної площі, що на 0,3 % більше від аналогічного показника попереднього року, та на 0,6 % менше від 2021 року. Ці дані свідчать, що земля використовується інтенсивно. Розвиток продуктивних сил та масштаби виробництва безпосередньо залежать від способу і рівня ефективності використання земельних ресурсів. Тому, одним із основних завдань діяльності СФГ «Урожай» є покращення ефективності використання землі в господарстві.

Основним напрямком виробництва у господарстві є зерново - м'ясне. Ключовим показником, що визначає спеціалізацію господарства, є обсяг та структура товарної продукції. Розглянемо рівень спеціалізації СФГ «Урожай» за структурою товарної продукції (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 - Обсяг та структура товарної продукції СФГ «Урожай»

Назва галузей та видів продукції	2021 р.		2022 р.		2023 р.		В середньому за 3 роки	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Продукція рослинництва - всього	1337160,7	92,78	4759894	98,30	1383070,2	81,2	2493374	93,6
Зернові і зернобобові	615853,2	42,73	153069,6	3,16	356926,2	20,97	375283	14,1
Пшениця	138006,5	9,57	4430312,6	91,50	133354,3	7,83	1567224,4	58,8
Кукурудза на зерно	476741,4	33,07	107508,7	2,22	221954,6	13,04	268734,9	10,09
Ячмінь	1105,2	0,07	1258,2	0,02	1617,2	0,09	1326,9	0,04
Соняшник	105454,4	7,3	67744,9	1,39	669217,9	39,33	280805,7	10,5
Продукція тваринництва - всього	104017,25	7,21	81789,5	1,69	318412,5	18,7	168073,1	6,31
Вирощування (в живій масі) ВРХ	10310,4	0,71	6347,05	0,13	196359,95	11,54	71005,8	2,66
Молоко	66798,9	4,63	65267,6	1,34	98411,8	5,7	76826,1	2,88
Свині	856,15	0,05	551,16	0,01	503,76	0,03	637,02	0,02
Коні	8140	0,56	7109	0,14	8083	0,47	7777,3	0,30
Цукор білий	17911,8	1,24	2514,7	0,05	15054	0,88	11826,3	0,44
Продукція сільського господарства і послуги – всього	1441177,9	100,0	4841683,5	100,0	1701482,7	100,0	2661448	100,0

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Аналітичні дані свідчать про те, що господарство спеціалізується на рослинництві, а саме на таких культурах як: зернові та зернобобові, пшениця, кукурудза на зерно, соняшник, а також тваринництві, а саме: вирощування (в живій масі) ВРХ та свиней. В структурі товарної продукції підприємства найбільшу питому вагу займає пшениця 58,8 % та зернові і зернобобові становлять 14,1 %, решту становить кукурудза на зерно, а саме 10,09 % та насіння соняшнику 10,5 %. Питома вага виручки від реалізації пшениці в загальній вартості товарної продукції склала 58,8 % в середньому за 3 роки, тобто підприємство є вузькоспеціалізованим. Можна відмітити, що питома вага усіх культур з кожним роком збільшується, це свідчить про поглиблення спеціалізації підприємства, що можливе за рахунок підвищення продуктивності праці та збільшення розмірів виробництва та реалізації продукції.

Матеріально - технічна база господарства СФГ «Урожай» - це наявність знарядь праці, які представлені реальними активами та забезпечують ефективну роботу всіх структурних підрозділів у господарстві. У господарстві у 2023 році нараховувалось 23 трактори, що на 2 одиниці, більше ніж у 2021 році, підприємство володіє шістьма зернозбиральними комбайнами та десятьма вантажними автомобілями, рівень механізації робіт у тваринництві, а саме доїнні корів складає 100%, даний показник означає, що всі процеси є механізованими, так само, як і подача води на молочних фермах, а от такі показники, як очищення приміщення на фермах забезпечено на 50 %, роздача кормів на 75 %.

Розвиток сільського господарства залежить від рівня його матеріально - технічного забезпечення. Основні фонди є важливими, оскільки становлять основу виробничих можливостей сільського господарства. Головним завданням основних фондів є стійке забезпечення відповідних темпів і рівня зростання виробництва продукції та підвищення продуктивності праці.

Рациональне використання основних фондів є однією із ключових задач для господарства будь - якої спеціалізації і форми власності. В умовах технологічного розвитку ефективність створених основних фондів чим вище, тим більше вони відповідають вимогам сьогодення. Підвищення ефективності

використання основних фондів та виробничих потужностей підприємства займає вагомe місце в умовах ринкової економіки, оскільки саме від його вирішення залежить фінансове становище, місце підприємства в аграрному виробництві, конкурентоспроможність, що надзвичайно важливо для виживання в сучасних складних умовах. У таблиці 2.3 проаналізуємо показники руху і якісного складу основних фондів.

Таблиця 2.3 - Показники руху і якісного складу основних фондів СФГ «Урожай»

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-) звітнього року від базисного	
				натуральних одиниць	%
Вартість основних виробничих фондів на початок року, тис. грн.	364464	410561	478322	113858	131,2
Надійшло ОВФ за рік, тис. грн.	101196	127039	127078	25882	125,6
Вибуло ОВФ за рік, тис. грн.	8963	2622	2047	-6916	22,8
Нараховано амортизації, тис. грн.	55099	59218	68665	13566	124,6
Коефіцієнт надходження	0,15	0,16	0,14	-0,01	93,3
Коефіцієнт вибуття	0,024	0,0063	0,0043	-0,02	17,9
Коефіцієнт динаміки	1,13	1,16	1,12	-0,01	99,1
Коефіцієнт заміни	11,3	48,4	62,1	50,8	549,5
Коефіцієнт оновлення	0,15	0,16	0,14	-0,01	93,3
Рівень зношення, %	55	60	64	9	116,4
Рівень придатності, %	36	38	39	3	102,6
Питома вага активної частини основних фондів,%	36,01	45,3	52,3	16,29	145,2

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Аналізуючи показники руху і якісного складу основних фондів СФГ «Урожай» спостерігаємо, що вартість основних виробничих фондів у 2023 році зросла на 131,2 % порівняно з 2021 роком, надійшло ОВФ у 2023 році більше на 125,6 % у порівнянні з 2021 роком. Можна зробити висновок про їхній технічний стан та ефективність використання. Високий рівень зношення, який у 2023 році склав 64%, що на 9 % більше ніж у 2021 році свідчить про значне зношування основних засобів, що може вказувати на потребу в модернізації та оновленні виробничих потужностей. Рівень придатності у 2023 році становить 39 %

порівняно з 2021 роком, коли даний показник становив 36 % , тому даний показник є більш менш стабільним, означає, що фонди у господарстві відповідають сучасним вимогам та не знижують продуктивність праці в господарстві.

Коефіцієнти оновлення та заміни збільшуються в нашому господарстві, вони відображають інтенсивність оновлення основних засобів, високі значення цих показників свідчать про активну політику з оновлення обладнання, що позитивно впливає на виробничі процеси. Питома вага активної частини основних фондів показує, наскільки значущу частину основних засобів складають елементи, які безпосередньо впливають на виробничу діяльність. В нашому господарстві питома вага активної частини становить у 2023 році 52,3%, а у 2021 році 36 %, високий відсоток активної частини є показником технологічної орієнтації підприємства та його здатності ефективно використовувати ресурси.

Загалом, якщо підприємство демонструє високі коефіцієнти оновлення та низький рівень зношення, це свідчить про його здатність підтримувати конкурентоспроможність і забезпечувати високу якість продукції. Водночас висока питома вага активної частини фондів свідчить про спрямованість на підвищення продуктивності та ефективності роботи.

Основні фонди є матеріально – технічною основою виробництва, забезпечуючи його вдосконалення та розвиток. Цей процес здійснюється як шляхом збільшення потужностей основних фондів (екстенсивний підхід), так і через підвищення ефективності їх використання (інтенсивний підхід).

Виходячи з розрахунків, можна стверджувати, що фондозабезпеченість СФГ «Урожай» у 2023 році більша від рівня 2021 року на 30 %. Фондоозброєність у 2023 році становить 1845,5 тис. грн., що на 22,4 % більша за 2021 рік. Пояснюються ці зміни тим, що у звітному році збільшилася вартість основних засобів, а фондоозброєність збільшилась за рахунок перевищення темпів росту вартості фондів над темпами збільшення працівників. Перевищення

темрів росту фондоозброєності над темпами росту фондозабезпеченості вплинуло на продуктивність праці, адже вона збільшилась на 3,8 % (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 - Забезпеченість фондами та ефективність їх використання в СФГ «Урожай»

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. в % до 2021 р.
1. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	387512,5	444441,5	507528,5	130,9
2. Фондозабезпеченість, тис. грн.	39,01	44,51	50,83	130,3
3. Фондоозброєність, тис. грн.	1507,8	1652,1	1845,5	122,4
4. Фондовіддача, грн.	2,74	0,80	1,20	43,8
5. Фондомісткість, грн.	0,36	1,24	0,82	227,7
6. Вироблено ВП в співставних цінах на 1 працівника, грн.	9,94	10,82	11,88	119,5

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Фондовіддача зменшилась на у 2023 році на 1,54 грн порівняно з 2021 роком, але це не суттєве зменшення, тому показник фондовіддачі свідчить про те, що основні засоби в СФГ «Урожай» використовуються ефективно.

Вкрай важливим для аналізу загальної ефективності господарювання проведення дослідження динаміки трудових ресурсів та ефективності їх використання в СФГ «Урожай» (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 - Динаміка трудових ресурсів та ефективність їх використання в СФГ «Урожай»

Показники	2021	2022	2023	Відхилення (+,-)
1. Середньооблікова чисельність працівників зайнятих в с/г, всього, чол.	257	269	275	+18
в т.ч в рослинництві	107	120	123	+16
Тваринництві	150	149	152	+2
2. Відпрацьовано 1 робітником днів, в середньому по господарству	175	185	179	+4
3. Коефіцієнт використання фонду робочого часу	0,64	0,67	0,65	+0,1
4. Вироблено ВП на 1 середньорічного робітника, тис. грн.	9,94	10,82	11,88	-1,94
в т.ч в рослинництві	2023	2281	2539	+516
Тваринництві	532,4	631,3	730,2	+197,8
5. Середньомісячна з/п 1 працівника	7500	8400	9280	+1780

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Аналіз динаміки трудових ресурсів та ефективності їх використання в СФГ «Урожай» за період 2021-2023 років демонструє ряд важливих тенденцій. Середньооблікова чисельність працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, зросла на 18 осіб - з 257 до 275 чоловік. При цьому в галузі рослинництва приріст склав 16 осіб (з 107 до 123), а в тваринництві збільшення було незначним - лише на 2 особи (з 150 до 152).

Позитивну динаміку демонструє показник відпрацьованих днів одним робітником, який зріс на 4 дні - з 175 до 179 днів у середньому по господарству. Коефіцієнт використання фонду робочого часу також покращився на 0,1 - з 0,64 до 0,65, що свідчить про більш ефективне використання робочого часу.

Щодо продуктивності праці, то виробництво валової продукції на одного середньорічного робітника збільшилось з 9,94 до 11,88 тис. грн., демонструючи зростання на 1,94 тис. грн. У галузевому розрізі спостерігається значне підвищення продуктивності: в рослинництві - на 516 грн (з 2023 до 2539), а в тваринництві - на 197,8 грн (з 532,4 до 730,2).

Особливу увагу привертає зростання середньомісячної заробітної плати працівників. За досліджуваний період вона збільшилась на 1780 грн - з 7500 до 9280 грн, що свідчить про покращення матеріального становища працівників підприємства.

Підсумовуючи результати аналізу, можна зробити висновок про загальне покращення показників використання трудових ресурсів у господарстві. Спостерігається позитивна динаміка як кількісних (чисельність працівників, відпрацьований час), так і якісних показників (продуктивність праці, заробітна плата). Проте підприємству варто звернути увагу на подальше підвищення ефективності використання робочого часу, оскільки коефіцієнт його використання все ще залишається відносно низьким - 0,65.

Оцінімо фінансово - економічне становище господарства. Метою аналізу фінансового стану підприємства є виявлення резервів для підвищення рентабельності виробництва, зміцнення стабільної роботи господарства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами.

Фінансовими результатами діяльності підприємства є такі показники, як дохід або збиток. Дохід завжди у господарстві утворюється від продажів, реалізації готової продукції. Загалом, дослідження фінансових результатів та рентабельності операційної діяльності підприємства дозволяє визначити ефективність використання його ресурсів. У таблиці 2.6 розглянемо фінансові результати та рентабельність операційної діяльності СФГ «Урожай».

Таблиця 2.6 - Основні економічні показники діяльності СФГ «Урожай»

Показник	Рік			Динаміка	
	2021	2022	2023	абсолютна	відносна, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1 063 862,0	357 167,0	613 293,0	-450 569,0	-42
Інші операційні доходи	23 803,0	4 043,0	23 426,0	-377,0	-2
Разом доходи	1 087 665,0	361 210,0	636 719,0	-450 946,0	-41
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	473 526,0	191 432,0	352 253,0	-121 273,0	-26
Інші операційні витрати	17 024,0	10 686,0	11 910,0	-5 114,0	-30
Інші витрати	192 620,0	39 473,0	51 925,0	-140 695,0	-73
Разом витрати	229 987,0	84 166,0	111 039,0	-118 948,0	-52
Чистий прибуток (збиток)	367 128,0	74 926,0	161 517,0	-205 611,0	-56
Рівень рентабельності, %	77,5	39,1	45,9	-	-31,7 п.п.

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Аналіз основних економічних показників діяльності СФГ «Урожай» за період 2021-2023 років демонструє суттєві зміни у фінансових результатах підприємства. Чистий дохід від реалізації продукції у 2023 році становив 613293 тис. грн., що на 450569 тис. грн. або 42% менше порівняно з 2021 роком. Інші операційні доходи залишились практично на тому ж рівні, показавши незначне зменшення на 377 тис. грн. або 2%, склавши 23426 тис. грн. у 2023 році. Загальна сума доходів підприємства зменшилась на 450946 тис. грн. або 41% і становила 636719 тис. грн.

Щодо витрат підприємства, собівартість реалізованої продукції у 2023 році склала 352253 тис. грн., що на 121273 тис. грн. або 26% менше порівняно з базисним роком. Інші операційні витрати зменшились на 5114 тис. грн. або 30%,

а інші витрати показали найбільше відносне скорочення - на 140695 тис. грн. або 73%. Загальна сума витрат підприємства зменшилась на 118948 тис. грн. або 52%, досягнувши рівня 111039 тис. грн. у 2023 році.

Чистий прибуток підприємства у 2023 році становив 161517 тис. грн., що на 205611 тис. грн. або 56% менше порівняно з 2021 роком. Рівень рентабельності знизився на 31,7 відсоткових пункти і склав 45,9% у 2023 році.

Підводячи підсумки, можна зазначити, що попри загальне зниження всіх основних економічних показників діяльності, підприємство зберігає прибутковість та достатньо високий рівень рентабельності. Проте негативна динаміка основних показників вказує на необхідність впровадження заходів щодо підвищення ефективності діяльності підприємства та оптимізації структури доходів і витрат.

2.2 Аналіз фінансово-економічних показників ефективності підприємницької діяльності господарства

Аналіз фінансово-економічних показників діяльності сільськогосподарського підприємства дає комплексне уявлення про ефективність його підприємницької діяльності через оцінку різних аспектів фінансового стану. Показники платоспроможності характеризують здатність підприємства вчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями, що особливо важливо в сільськогосподарській галузі з її сезонним характером виробництва. Коефіцієнти ліквідності демонструють наявність достатньої кількості оборотних активів для покриття короткострокових зобов'язань, що критично важливо для забезпечення безперервності виробничого процесу та закупівлі необхідних матеріалів і ресурсів у потрібний час.

Показники рентабельності відображають ефективність використання ресурсів підприємства та його здатність генерувати прибуток. Для сільськогосподарського підприємства особливо важливими є показники рентабельності виробництва та продажів, оскільки вони показують, наскільки

ефективно використовуються земельні ресурси, техніка та інші виробничі фактори, а також наскільки успішною є цінова політика та стратегія реалізації продукції.

Фінансова стійкість підприємства, що оцінюється через відповідні показники, характеризує його незалежність від зовнішніх джерел фінансування та здатність протистояти несприятливим змінам ринкового середовища. В агробізнесі це набуває особливого значення через високу залежність від природно-кліматичних умов та сезонність виробництва, що вимагає формування значних резервів та наявності власних оборотних коштів.

Показники ділової активності дають можливість оцінити ефективність використання ресурсів через швидкість їх обертання. У сільському господарстві особливу увагу приділяють оборотності запасів, дебіторської заборгованості та основних засобів, оскільки це безпосередньо впливає на тривалість операційного циклу та потребу в оборотному капіталі. Висока ділова активність свідчить про ефективне управління ресурсами та правильну організацію виробничих процесів.

Комплексний аналіз усіх цих груп показників дозволяє не лише оцінити поточний фінансовий стан підприємства, але й виявити потенційні проблеми та можливості для покращення ефективності діяльності. Особливо важливим є відстеження динаміки цих показників, що дозволяє вчасно виявляти негативні тенденції та вживати необхідних заходів для їх подолання. Крім того, порівняння показників з галузевими нормативами та показниками інших підприємств дає можливість оцінити конкурентну позицію підприємства та визначити напрями для вдосконалення його діяльності.

Аналіз показників ліквідності СФГ «Урожай» за період 2021-2023 років демонструє суттєве покращення платоспроможності підприємства. Коефіцієнт абсолютної ліквідності зріс з 0,38 до 33,06, що значно перевищує нормативне значення 0,2-0,35 та свідчить про надмірну кількість грошових коштів на рахунках підприємства. Коефіцієнт швидкої ліквідності також показав значне зростання з 6,41 до 39,74, що суттєво перевищує рекомендоване значення 0,6-0,8,

вказуючи на високу здатність підприємства погашати поточні зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних оборотних коштів (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Показники ліквідності СФГ «Урожай»

Назва показника	Нормативне значення	Рік			Коливання показника (+ ; -) 2023 р. до 2021 р.
		2021	2022	2023	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,35	0,38	10,94	33,06	32,68
Коефіцієнт термінової (швидкої) ліквідності	0,6-0,8	6,41	29,99	39,74	33,32
Коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності (покриття)	1-2	18,02	107,53	142,29	124,27
Питома вага запасів в сумі короткострокових зобов'язань	-	2,60	38,30	59,98	57,37
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	> 0,1	0,94	0,99	0,99	0,05
Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власними оборотними коштами	>0,5	6,53	2,78	2,35	-4,17
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	>0,1	0,02	0,10	0,23	0,21
Коефіцієнт покриття запасів	>1	6,62	2,79	2,36	-4,26

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Коефіцієнт загальної ліквідності збільшився з 18,02 до 142,29, що в багато разів перевищує нормативне значення 1-2, відображаючи дуже високий рівень платоспроможності підприємства. Питома вага запасів у сумі короткострокових зобов'язань зросла з 2,60 до 59,98, що вказує на значне збільшення частки запасів у структурі оборотних активів. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами залишається стабільно високим, збільшившись з 0,94 до 0,99, що значно перевищує мінімальне нормативне значення 0,1. Однак коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власними оборотними коштами знизився з 6,53 до 2,35, хоча все ще перевищує нормативне значення 0,5. Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів зріс з 0,02 до 0,23, що перевищує нормативне значення 0,1 та свідчить про покращення гнучкості використання

власних коштів. Коефіцієнт покриття запасів знизився з 6,62 до 2,36, але залишається вищим за нормативне значення 1.

В цілому, можна зробити висновок, що підприємство має надзвичайно високий рівень ліквідності, який значно перевищує нормативні значення. Це свідчить про високу платоспроможність, але водночас може вказувати на неефективне використання фінансових ресурсів, оскільки надмірна ліквідність може призводити до втрати потенційного прибутку.

Аналіз показників рентабельності СФГ «Урожай» за період 2021-2023 років показує загальну тенденцію до зниження ефективності діяльності підприємства. Коефіцієнт рентабельності продажу зменшився з 0,345 до 0,263, що свідчить про зниження прибутковості реалізованої продукції на 8,2 відсоткових пункти. Коефіцієнт рентабельності капіталу (активів) також демонструє негативну динаміку, знизившись з 0,277 до 0,099, що відображає зменшення ефективності використання активів підприємства на 17,8 відсоткових пункти (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Показники рентабельності СФГ «Урожай»

Назва показника	Рік			Коливання показника (+ ; -) 2023 р. до 2021 р.
	2021	2022	2023	
Коефіцієнт рентабельності продажу	0,345	0,210	0,263	-0,082
Коефіцієнт рентабельності капіталу (активів)	0,277	0,049	0,099	-0,178
Коефіцієнт рентабельності власних коштів (власного капіталу)	0,287	0,050	0,100	-0,187
Коефіцієнт рентабельності виробничих фондів	0,594	0,106	0,174	-0,420
Рентабельність реалізованої продукції	125%	87%	74%	-51 п.п
Рентабельність господарської діяльності	78%	39%	46%	-32 п.п.

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Рентабельність власного капіталу зазнала суттєвого зниження з 0,287 до 0,100, що означає зменшення віддачі на вкладений власниками капітал на 18,7

відсоткових пункти. Коефіцієнт рентабельності виробничих фондів показав найбільше падіння - з 0,594 до 0,174, що свідчить про значне зниження ефективності використання основних засобів та оборотних активів на 42 відсоткових пункти.

Рентабельність реалізованої продукції суттєво знизилась зі 125% до 74%, що відображає зменшення прибутковості основної діяльності підприємства на 51 відсотковий пункт. Рентабельність господарської діяльності також демонструє негативну динаміку, знизившись з 78% до 46%, тобто на 32 відсоткових пункти.

Підсумовуючи результати аналізу, можна зробити висновок, що ефективність підприємницької діяльності СФГ «Урожай» протягом досліджуваного періоду значно знизилась за всіма показниками рентабельності. Проте, незважаючи на негативну динаміку, підприємство зберігає прибутковість, а всі показники рентабельності залишаються додатними. Це свідчить про те, що підприємство все ще здатне генерувати прибуток, хоча й менш ефективно, ніж у попередні роки.

Таблиця 2.9 – Показники фінансової стійкості СФГ «Урожай»

Назва показника	Нормативне значення	Рік			Коливання показника (+ ; -) 2023 р. до 2021 р.
		2021	2022	2023	
Коефіцієнт автономії	> 0,5	0,96	0,99	0,99	0,03
Коефіцієнт фінансової залежності	≤ 2	0,04	0,01	0,01	-0,04
Питома вага дебіторської заборгованості у вартості майна	-	0,57	0,33	0,19	-0,38
Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів	>1	24,08	138,03	181,31	157,23
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,1	0,69	0,66	0,65	-0,04
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	>0,1	0,94	0,99	0,99	0,05
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,7-0,9	0,96	0,99	0,99	0,03

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Аналіз показників фінансової стійкості СФГ «Урожай» за 2021-2023 роки свідчить про високий рівень фінансової незалежності та стабільності

підприємства. Коефіцієнт автономії зріс з 0,96 до 0,99, що значно перевищує нормативне значення 0,5 та вказує на те, що підприємство майже повністю фінансується за рахунок власних коштів. Це підтверджується коефіцієнтом фінансової залежності, який знизився з 0,04 до 0,01, що значно нижче граничного значення 2 та демонструє мінімальну залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Питома вага дебіторської заборгованості у вартості майна показала позитивну динаміку, знизившись з 0,57 до 0,19, що свідчить про покращення політики управління дебіторською заборгованістю. Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів демонструє надзвичайно високе зростання з 24,08 до 181,31, що значно перевищує нормативне значення 1 та вказує на дуже високий рівень фінансової незалежності підприємства.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу незначно знизився з 0,69 до 0,65, але залишається суттєво вищим за нормативне значення 0,1, що свідчить про достатню гнучкість у використанні власних коштів. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами збільшився з 0,94 до 0,99, що значно перевищує мінімальне значення 0,1 та показує високу здатність підприємства фінансувати оборотні активи за рахунок власних коштів. Коефіцієнт фінансової стійкості зріс з 0,96 до 0,99, що дещо перевищує рекомендований діапазон 0,7-0,9 та підтверджує високу фінансову стабільність підприємства.

Підсумовуючи результати аналізу, можна зробити висновок про надзвичайно високий рівень фінансової стійкості СФГ «Урожай». Підприємство демонструє майже повну фінансову незалежність від зовнішніх джерел фінансування, що з одного боку забезпечує високу стабільність, але з іншого може свідчити про недостатньо ефективне використання можливостей залучення позикових коштів для розширення діяльності.

Аналіз показників ділової активності СФГ «Урожай» за період 2021-2023 років демонструє загальне уповільнення оборотності активів та погіршення ефективності їх використання. Загальний коефіцієнт оборотності знизився з

0,802 до 0,376, що призвело до збільшення середнього періоду обороту активів з 455 до 970 днів. Це свідчить про значне уповільнення швидкості перетворення активів у грошові кошти (табл. 2.10)

Таблиця 2.10 – Показники ділової активності СФГ «Урожай»

Назва показника	Рік			Коливання показника (+ ; -) 2023 р. до 2021 р.
	2021	2022	2023	
Загальний коефіцієнт оборотності	0,802	0,232	0,376	-0,426
Середній період обороту активів, днів	455	1571	970	515,3
Оборотність запасів	5	1	1	-3,2
Середній період обороту запасів, днів	79	267	249	170,1
Оборотність дебіторської заборгованості	2	1	1	-0,3
Середній період погашення дебіторської заборгованості, днів	209	705	248	38,6
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,8	0,2	0,4	-0,4
Середній період обороту власних коштів	439	1535	964	524,9
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	25,8	10,4	70,4	44,6
Строк погашення кредиторської заборгованості	14,1	35,2	5,2	-9,0

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Оборотність запасів суттєво знизилась з 5 до 1 обороту на рік, що відображається у збільшенні середнього періоду обороту запасів з 79 до 249 днів. Це вказує на уповільнення виробничого циклу та можливе накопичення надмірних запасів. Оборотноість дебіторської заборгованості також знизилась з 2 до 1 обороту, а середній період її погашення збільшився з 209 до 248 днів, що свідчить про погіршення платіжної дисципліни клієнтів та необхідність вдосконалення політики управління дебіторською заборгованістю.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу зменшився з 0,8 до 0,4, що призвело до збільшення середнього періоду обороту власних коштів з 439 до 964 днів. Це вказує на зниження ефективності використання власного капіталу підприємства. Водночас, спостерігається значне покращення в управлінні

кредиторською заборгованістю: коефіцієнт її оборотності зріс з 25,8 до 70,4, а строк погашення скоротився з 14,1 до 5,2 днів, що свідчить про високу платіжну дисципліну підприємства перед постачальниками.

Підсумовуючи результати аналізу, можна зробити висновок про загальне зниження ділової активності СФГ «Урожай». Уповільнення оборотності більшості показників свідчить про зниження ефективності використання ресурсів підприємства та потребує впровадження заходів щодо оптимізації управління активами. Зокрема, необхідно звернути увагу на оптимізацію запасів, покращення роботи з дебіторами та підвищення ефективності використання власного капіталу. Позитивним аспектом є суттєве покращення розрахунків з кредиторами, що підтримує ділову репутацію підприємства.

2.3 Дослідження маркетингових аспектів ефективності підприємницької діяльності господарства

Маркетингові аспекти відіграють визначальну роль в оцінці ефективності підприємницької діяльності сільськогосподарського господарства, оскільки вони безпосередньо відображають здатність підприємства конкурувати на ринку та генерувати прибуток. Так, динаміка обсягів збуту продукції є ключовим індикатором, який демонструє попит на продукцію підприємства та його частку на ринку. Зростання обсягів реалізації свідчить про успішність маркетингової стратегії та правильність обраних каналів збуту. Ефективність цінової політики визначає рентабельність діяльності господарства та його конкурентоспроможність. Оптимальне ціноутворення забезпечує баланс між максимізацією прибутку та збереженням конкурентних позицій на ринку. Цінова політика має враховувати собівартість продукції, ринкову кон'юнктуру та платоспроможність цільової аудиторії.

Конкурентні переваги сільськогосподарського підприємства, такі як якість продукції, впровадження інноваційних технологій виробництва, ефективна логістика чи унікальні характеристики товару, формують його ринкову позицію

та потенціал розвитку. Саме наявність стійких конкурентних переваг забезпечує довгострокову ефективність підприємницької діяльності та можливість розширення ринкової частки.

Аналіз динаміки обсягів збуту продукції СФГ «Урожай» за 2021-2023 роки демонструє значні зміни в структурі реалізації. Загальний обсяг товарної продукції знизився на 40,2% порівняно з 2021 роком, склавши 642 202 ц у 2023 році (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Динаміка обсягів збуту продукції СФГ «Урожай», ц

Назва продукції	Рік						Відхилення 2023 р. від 2021 року	
	2021		2022		2023			
	ц	%	ц	%	ц	%	ц	%
Пшениця	179 041	16,7	52 659	19,9	171 785	26,7	-7 256	-4,1
Кукурудза на зерно	728 114	67,7	127 054	48,1	329 160	51,3	-398 954	-54,8
Ячмінь	2 319	0,2	2 518	1,0	2 840	0,4	521	22,5
Насіння соняшнику	80 420	7,5	12 612	4,8	46 350	7,2	-34 070	-42,4
Цукор білий кристалічний буряковий	14 998	1,4	1 218	0,5	7	0,001	-14 991	-100,0
Свині	156	0,01	93	0,04	73	0,01	-83	-53,2
Велика рогата худоба	2 479	0,2	2 016	0,8	3 694	0,6	1 215	49,0
Молоко	67 245	6,3	65 928	25,0	88 293	13,7	21 048	31,3
Разом товарної продукції, ц	1 074 772	100,0	264 098	100,0	642 202	100,0	-432 570	-40,2

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Найбільшу частку в структурі збуту займає кукурудза на зерно (51,3% у 2023 році), проте її обсяги суттєво скоротились на 54,8% порівняно з 2021 роком. Виробництво пшениці також зменшилось на 4,1%, хоча її частка у загальному обсязі зросла до 26,7%.

Позитивну динаміку демонструє тваринницька галузь: виробництво молока зросло на 31,3%, а реалізація великої рогатої худоби збільшилась на 49%. Також спостерігається зростання виробництва ячменю на 22,5%. Водночас,

відбулось значне скорочення виробництва соняшнику (-42,4%) та практично повне припинення виробництва цукру білого кристалічного бурякового (-100%).

Така динаміка свідчить про переорієнтацію господарства з виробництва технічних культур на користь зернових та розвиток тваринництва. Проте загальне зниження обсягів реалізації на 40,2% вказує на наявність серйозних проблем в ефективності підприємницької діяльності.

Аналіз ефективності збутової діяльності СФГ «Урожай» за 2021-2023 роки показує негативну динаміку основних показників (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Ефективність збутової діяльності СФГ «Урожай»

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	У динаміці 2023 р. до 2021 р.	
				+;-	%
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	1063862,0	357167,0	613293,0	-450569,0	-42,4
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	473526,0	191432,0	352253,0	-121273,0	-25,6
Інші операційні витрати, тис. грн.	54130,0	55037,0	70880,0	16750,0	30,9
в т. ч. - витрати на збут, тис. грн.	30678,0	39391,0	53093,0	22415,0	73,1
- логістичні витрати, разом тис. грн.	14071,2	11108,7	12806,6	-1264,6	-9,0
в т. ч. - транспортні витрати, тис. грн.	5065,6	4332,4	5378,8	313,2	6,2
- витрати на доробку та зберігання врожаю, тис. грн.	3658,5	3477,0	4290,2	631,7	17,3
Разом витрат, пов'язаних з операційною діяльністю, тис. грн.	527656,0	246469,0	423133,0	-104523,0	-19,8
Частка витрат на збут у витратах, пов'язаних з операційною діяльністю, %	5,8	16,0	12,5	-	6,7
Окупність витрат на збут, грн.	34,7	9,1	11,6	-23,1	-66,7

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Чистий дохід від реалізації продукції знизився на 42,4%, склавши 613293,0 тис. грн у 2023 році. Собівартість реалізованої продукції зменшилась на 25,6%. Витрати на збут зросли на 73,1%, а їх частка у загальних операційних витратах

збільшилась з 5,8% до 12,5%. Логістичні витрати знизились на 9%, хоча транспортні витрати та витрати на доробку і зберігання врожаю зросли на 6,2% та 17,3% відповідно. Окупність витрат на збут значно погіршилась – з 34,7 грн до 11,6 грн на кожен гривню витрат, що свідчить про суттєве зниження ефективності збутової діяльності підприємства.

Порівняльний аналіз цін СФГ «Урожай» із середньоринковими показниками у 2023 році демонструє переважно вищі ціни реалізації підприємства (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Порівняння цін на товарну продукцію СФГ «Урожай» із середніми на внутрішньому ринку України

Назва	2023 рік		Відхилення (+,-) СФГ «Урожай» від середньозважених	
	СФГ «Урожай»	Середньо-зважені на ринку	грн	%
Пшениця	7 762,9	5 800,0	1 962,9	25,3
Кукурудза на зерно	6 743,1	4 700,0	2 043,1	30,3
Ячмінь	5 694,3	4 300,0	1 394,3	24,5
Насіння соняшнику	14 438,4	13 850,0	588,4	4,1
Велика рогата худоба	53 156,5	48 690,0	4 466,5	8,4
Молоко	11 146,1	11 900,0	-753,9	-6,8

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Найбільша цінова перевага спостерігається по кукурудзі на зерно (30,3%), пшениці (25,3%) та ячменю (24,5%). Менш значна, але позитивна різниця відзначається для великої рогатої худоби (8,4%) та насіння соняшнику (4,1%). Єдиний продукт, де ціни підприємства нижчі за ринкові - це молоко, з відхиленням -6,8%. Такі показники свідчать про ефективну цінову політику підприємства та його здатність отримувати цінову премію на більшість видів продукції.

Аналіз частки виробництва СФГ «Урожай» на ринку Сумської області показує, що підприємство займає відносно невелику, але стабільну позицію серед виробників сільськогосподарської продукції (табл. 2.14).

Таблиця 2.14 – Частка виробництва різних видів сільськогосподарської продукції СФГ «Урожай» на ринку Сумської області

Виробники	Товарна продукція					
	Зернові та зернобобові	у % до загальнообласного	ВРХ	у % до загальнообласного	Молоко	у % до загальнообласного
Сумська область, тис. ц.	33475,4	100,0	71,0	100,0	1619	100,0
СФГ «Урожай»	50,1	0,15	0,37	0,52	8,83	0,55
ТОВ АФ «Лан», тис. ц.	32,8	0,10	1,3	1,83	24,9	1,54
ТОВ АФ «Псьол», тис. ц.	38,9	0,12	1,9	2,68	31,8	1,96
СТОВ «Вікторія», тис. ц.	47,6	0,14	1,6	2,25	25,4	1,57

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

У виробництві зернових та зернобобових частка господарства становить 0,15% від загальнообласного показника, що перевищує показники найближчих конкурентів - ТОВ АФ «Лан» (0,10%) та ТОВ АФ «Псьол» (0,12%). У виробництві ВРХ частка підприємства складає 0,52%, що нижче порівняно з конкурентами, які мають показники від 1,83% до 2,68%. Щодо виробництва молока, СФГ «Урожай» має частку 0,55%, що також менше порівняно з конкурентами, які демонструють показники від 1,54% до 1,96%.

Таблиця 2.15 – Оцінка конкурентних переваг СФГ «Урожай» порівняно з основними конкурентами на ринку Сумської області

Показники оцінки	Вага показника	СФГ «Урожай»	ТОВ «За Мир»	ТОВ АФ «Лан»	СТОВ «Вікторія»
Якість продукції	0,25	4	3	4	4
Технологічний рівень	0,2	3	2	4	4
Асортимент продукції	0,15	3	3	3	3
Ціновий рівень	0,15	4	4	3	4
Ефективність логістики	0,15	4	3	4	4
Імідж та репутація	0,1	4	3	3	4
Зважений сумарний бал	1	3,65	2,95	3,6	3,85
Рейтинг	-	2	4	3	1

Джерело: розраховано автором за даними підприємства

Аналіз конкурентних переваг СФГ «Урожай» показує, що підприємство має досить сильні позиції на ринку Сумської області, посідаючи друге місце серед основних конкурентів із зваженим сумарним балом 3,65. Найвищі оцінки (4 бали) господарство отримало за якість продукції, ціновий рівень, ефективність логістики та імідж.

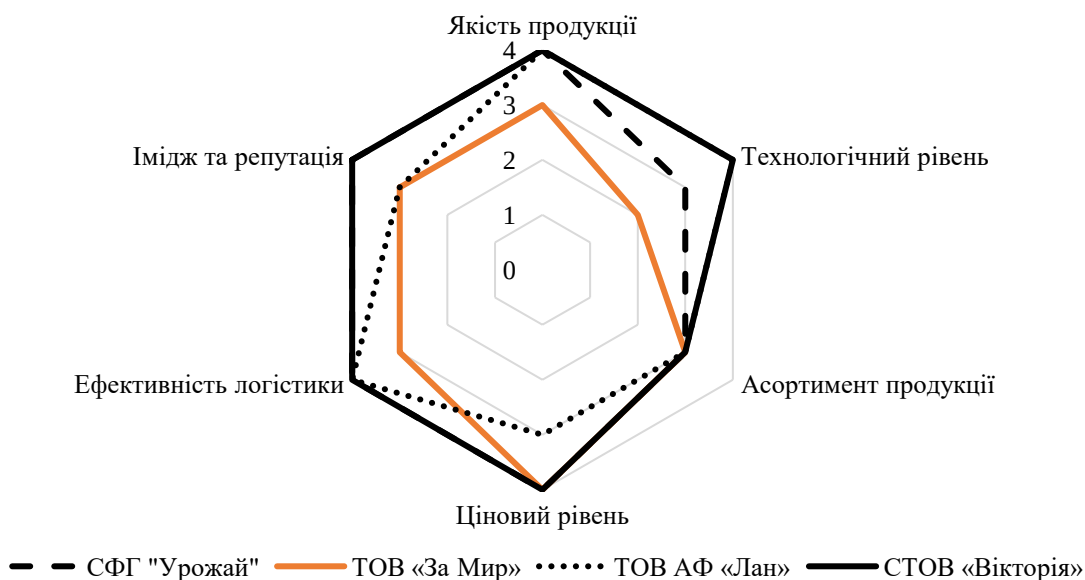

Рисунок 2.1 – Оцінка факторів конкурентоспроможності СФГ «Урожай» в порівнянні з найближчими конкурентами

Джерело: побудовано автором на основі аналітичної звітності

Деяко нижчі показники (3 бали) спостерігаються за технологічним рівнем та асортиментом продукції. Лідером ринку є СТОВ «Вікторія» з показником 3,85 балів, яке демонструє стабільно високі оцінки майже за всіма критеріями. ТОВ АФ «Лан» займає третю позицію з показником 3,6 бали, маючи переваги в технологічному рівні, але поступаючись за ціновим рівнем. ТОВ «За Мир» має найнижчий рейтинг (2,95 балів), особливо відстаючи за технологічним рівнем.

Для підвищення ефективності підприємницької діяльності господарству необхідно зосередитися на відновленні обсягів виробництва, оптимізації витрат та посиленні технологічного рівня виробництва, який наразі оцінюється нижче, ніж у основних конкурентів.

РОЗДІЛ 3

ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СЕЛЯНСЬКОГО (ФЕРМЕРСЬКОГО) ГОСПОДАРСТВА «УРОЖАЙ» ТА ЙОГО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1 Формування підприємницької стратегії розвитку підприємства

Підприємницька стратегія розвитку селянського фермерського господарства «Урожай» являє собою довгостроковий гнучкий план дій інноваційного характеру, який передбачає певний рівень ризику та базується на глибокому аналізі внутрішніх і зовнішніх умов діяльності підприємства. Вона залежить від людського фактору, потребує інвестицій і спрямована на досягнення високої ефективності, підвищення конкурентоспроможності продукції та самого підприємства.

Стратегія безпосередньо впливає на формування цілей. Деякі цілі можуть бути досягнуті лише за допомогою конкретних стратегій, проте не завжди власний потенціал підприємства дозволяє їх реалізувати. Якщо внутрішні ресурси не забезпечують необхідних умов для підприємницького розвитку, варто переглянути не тільки стратегію, а й саму мету.

Теоретично кожне підприємство формує цілі та стратегії, які регулюють його діяльність. Стратегічно-цільовий підхід визначає основні напрями пошуку ринкових можливостей, контролює витрати, визначає чисельність і кваліфікацію персоналу. Чітке донесення цілей підприємства до кожного працівника та узгодження загальної стратегії сприяють гармонізації індивідуальних цілей співробітників із загальними.

Сучасні стратегії для підвищення ефективності підприємницької діяльності, зокрема агропромислових підприємств, та в тому числі СФГ «Урожай», включають:

- впровадження інновацій: орієнтація на новітні технології та продукти для вдосконалення виробничих процесів і створення конкурентних переваг.
- розширення через глобалізацію: освоєння нових ринків, відкриття філій за кордоном, розвиток партнерських відносин із закордонними компаніями.
- цифровий маркетинг: використання сучасних інструментів онлайн-просування для залучення нових клієнтів і підвищення впізнаваності бренду.
- управління брендом: формування сильної репутації компанії через позиціонування, комунікації та врахування очікувань споживачів.
- соціальна відповідальність: інтеграція екологічних і соціальних аспектів у виробничі процеси, врахування добробуту співробітників і суспільства.

Господарство повинно орієнтуватися на аналіз свого ринку та розробляти унікальну стратегію, яка дозволить досягати успіху в умовах динамічних змін. Для цього потрібно оцінити в якому стані перебуває підприємство в даний час, основні напрямки стратегії підвищення виробництва

1. Оцінити поточний стан підприємства

Першим етапом розробки стратегії є проведення детального аналізу стану підприємства. Важливо визначити, які саме внутрішні та зовнішні чинники найбільше впливають на ефективність фірми. Серед ключових аспектів, які варто враховувати:

- ✓ Становище виробничого обладнання, технологій та земельних ресурсів;
- ✓ Забезпеченість ресурсами такими як: насіння, паливно-мастильні матеріали, добривами, трудовими ресурсами;
- ✓ Фінансовий стан підприємства (оборотні кошти, заборгованість, доступ до кредитів);
- ✓ Ланцюги постачання та канали збуту продукції;
- ✓ Безпекові ризики для робітників та споруд ;
- ✓ Конкурентоздатність виробленої продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Провівши всебічний аналіз СФГ «Урожай» можемо наголосити, що сильними сторонами господарства є великий досвід у виробництві, висока якість продукції, великі земельні ресурси, новітня матеріально-технічна база, широкий асортимент продукції, чітке розподілення обов'язків поміж робітниками, кваліфікований персонал, який має великий досвід у виробництві.

Слабкими сторонами є доволі слабкий імідж підприємства, відсутність маркетингового відділу, низька мотивація співробітників і інші.

Можливостями можна вважати: покращення виробничої інфраструктури, впровадження новітніх технологій, співпраця з іншими компаніями, збільшення реклами, постійні ринки збуту.

Загрозами є різкі зміни в законодавстві, політична нестабільність, війна, яка є найбільшою загрозою для всіх підприємств, зниження попиту на продукцію, залежність від природних та сезонних змін, нові гравці на ринку.

Розвиток підприємництва є базисом для нових можливостей підприємства, що допоможе зробити підприємство більш прибутковим.

Наведемо основні аспекти підприємницької стратегії підвищення ефективності аграрного підприємства СФГ «Урожай» (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Основні аспекти підприємницької стратегії підвищення ефективності СФГ «Урожай»

Напрямок	Дії для покращення	Очікуваний результат
Оптимізація ресурсів	Оптимізувати зрошення, покращити використання добрив	Зменшення витрат і підвищення врожайності
Технологічні інновації	Встановити датчики вологості, впровадити GPS-системи	Підвищення продуктивності та зниження втрат
Покращення якості продукції	Контроль якості, запровадження органічного виробництва	Підвищення конкурентоспроможності та збільшення прибутків
Зміцнення людського капіталу	Тренінги для персоналу, заохочувальні програми	Покращення продуктивності праці та скорочення витрат
Маркетинг і збут	Розробка стратегії просування, аналіз ринку	Збільшення обсягів продажів і охоплення нових ринків
Управління ризиками	Диверсифікація продукції, впровадження страхування	Зменшення ризиків втрат у випадку неврожайності

Джерело: сформовано автором

Підвищення ефективності підприємницької діяльності агропромислового підприємства в умовах військового стану має базуватися на комплексному підході. Спільними зусиллями з державою є мають можливість забезпечити стійке функціонування у складних умовах, сприяючи власному розвитку.

Для селянського фермерського господарства «Урожай» хочемо запропонувати впровадження пелетного виробництва із соняшникових та кукурудзяних відходів, яке є прибутковим та ефективним рішенням для забезпечення власних енергетичних потреб.

Пелети, виготовлені з відходів продукції рослинництва, являються твердим видом палива, які активно застосовуються для опалення котлів зернових сушарок, а також при обігріві виробничих потужностей підприємства. Головною перевагою пелет є те, що вони виготовляються з екологічно чистих матеріалів, не шкодять людському організму та навколишньому середовищу.

Пелети з відходів продукції рослинництва виробляються шляхом пресування в гранули, за своєю вагою вони є надзвичайно легкими. Без проблем піддаються транспортуванню, гарно зберігаються і не потребують спеціальних умов для їх зберігання.

Перевагами у використанні пелетів є:

- ✓ Екологічне значення: знижується об'єм відходів на підприємстві та зниження викидів у повітря;
- ✓ Енерговіддача: забезпечують високий КПД при використанні;
- ✓ Ціна: значно нижча, на відміну від інших пелет;

Для більш детального розуміння наведемо таблицю порівняння пелетів з відходів соняшнику проти деревних пелет (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 - Порівняльна характеристика різних видів пелет

Параметри	Пелети з відходів соняшнику	Деревні пелети
Теплова потужність	Висока	Висока
Вартість	Низька (2600 грн/т)	Середня – 7000 грн/т
Екологічне значення	Дуже високе	Високе
Наявність сировини	Залежить від регіону	Широко доступні

Джерело: сформовано автором на основі [35, 42]

Проаналізувавши таблицю 3.2 порівняння пелетів з відходів соняшнику та деревних пелетів бачимо як плюси, так і мінуси обох категорій, наприклад теплова потужність з соняшникових відходів висока, так само із деревних пелетів, а за ціною відрізняються деревні пелети будуть дорожчими орієнтовно 7000 грн/т, порівняно з пелетами із соняшникових відходів 2600-3600 грн/т, але обидві обрані категорії є ефективними у сільському господарстві.

Щоб більш детально розглянути відкриття пелетного виробництва нижче наведемо головні ризики та можливості у таблиці 3.3

Таблиця 3.3 - Ризики та можливості відкриття пелетного виробництва на базі СФГ «Урожай»

Ризики	Можливості
Зниження попиту: Під час війни можуть бути знижені фінансові можливості у населення, що може призвести до зменшення попиту на пелети, особливо в комунальному секторі.	Зростання попиту на біопаливо: В умовах дефіциту газу та електроенергії багато домогосподарств та підприємств можуть переходити на альтернативні джерела енергії, що може стимулювати попит.
Невизначеність: Ризики, пов'язані з бойовими діями, можуть значно ускладнити ведення бізнесу - як щодо збереження об'єктів інфраструктури, так і щодо забезпечення безпеки працівників.	Підтримка з боку держави: В умовах війни можлива підтримка від урядів або міжнародних організацій для підтримки підприємств в енергетичній та аграрній сфері.

Джерело: сформовано автором

Відкриття пелетного виробництва із відходів рослинництва під час війни може бути ефективним і прибутковим при відповідному управлінні ризиками. Однак перед початком реалізації такого проєкту важливо ретельно оцінити ризики, врахувати можливості державної підтримки та свого господарства, визначити найкраще місце для розміщення виробництва, де буде мінімальна кількість конкурентів на ринку. У разі правильного планування, бізнес може стати важливим елементом енергетичної незалежності та забезпечення попиту на такий вид продукції.

3.2 Реалізація основних напрямів підприємницької стратегії розвитку

Впровадження виробництва пелет з відходів рослинництва починається з оцінки наявної сировинної бази та планування логістики її заготівлі. Важливо організувати стабільне постачання соломи зернових, стебел кукурудзи та соняшнику, забезпечивши їх належне зберігання під накриттям для захисту від вологи. Наступним кроком є підбір та встановлення виробничої лінії, яка зазвичай включає подрібнювач сировини, сушарку, прес-гранулятор та систему охолодження готової продукції. Для якісного пресування матеріал повинен мати вологість 12-14% та бути подрібненим до частинок розміром 1-3 мм. Перед запуском виробництва необхідно провести навчання персоналу та відпрацювати технологічні режими роботи обладнання, зокрема температуру пресування та тиск. Важливим аспектом є налагодження системи контролю якості, що включає перевірку фізичних характеристик пелет - щільності, вологості та механічної міцності. Паралельно потрібно організувати фасування готової продукції та налагодити канали збуту, враховуючи сезонність попиту на паливні пелети. Для успішної реалізації проекту також важливо забезпечити відповідність продукції стандартам якості та отримати необхідні сертифікати, що підтверджують їх характеристики як альтернативного палива.

Аналіз даних таблиці 3.4 демонструє значний потенціал для виробництва пелет з відходів рослинництва в господарстві.

Таблиця 3.4 - Прогнозування об'ємів сировини для виробництва пелет

Вид продукції	Площа, га	Урожайність, ц/га	Валовий збір, тон	Відходи для виробництва пелет, т
Пшениця озима	1805	63,3	11 430,3	12 573,3
Ячмінь ярий	79	46,5	367,5	404,3
Кукурудза	6038	132,4	79 929,6	95 915,5
Соняшник	1358	34,4	4 677,8	7 952,3
Разом			96 405,2	116 845,4

Джерело: розраховано автором

Найбільшу площу посіву займає кукурудза - 6038 га з високою урожайністю

132,4 ц/га, що забезпечує валовий збір 79929,6 тон та дає можливість отримати 95915,5 тон відходів для виробництва пелет. Друге місце за площею посіву займає озима пшениця - 1805 га з урожайністю 63,3 ц/га, що дозволяє отримати валовий збір 11430,3 тон та 12573,3 тон відходів. Під соняшником зайнято 1358 га з урожайністю 34,4 ц/га, валовий збір становить 4677,8 тон, а потенційний обсяг відходів для пелетування - 7952,3 тон. Найменші показники має ярий ячмінь: площа - 79 га, урожайність - 46,5 ц/га, валовий збір - 367,5 тон та 404,3 тон відходів. Загальний валовий збір всіх культур складає 96405,2 тон, а сумарний потенціал відходів для виробництва пелет досягає 116845,4 тон.

Отже, господарство має потужну сировинну базу для організації виробництва пелет, при цьому основним джерелом сировини будуть відходи кукурудзи та соняшнику, які становлять близько 82% від загального обсягу доступних рослинних відходів. Такі обсяги сировини свідчать про доцільність створення потужного пелетного виробництва з можливістю його подальшого масштабування.

Аналіз показників продуктивності виробництва пелет з різних видів сільськогосподарських відходів демонструє певні відмінності у швидкості переробки різної сировини (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 - Розрахунок продуктивності виробництва пелет

Вид сировини	Продуктивність, т/год	Продуктивність, т/зміну	Продуктивність, т/добу
Пшениця озима	1,2	9,6	19,2
Ячмінь ярий	1,2	9,6	19,2
Кукурудза	1,3	10,4	20,8
Соняшник	1,1	8,8	17,6

Джерело: розраховано автором на основі [30]

Найвищу продуктивність демонструє переробка відходів кукурудзи - 1,3 тони за годину, що дозволяє виробляти 10,4 тони за зміну та 20,8 тон за добу при двозмінному режимі роботи. Відходи пшениці озимої та ячменю ярого мають однакові показники продуктивності - 1,2 тони на годину, що забезпечує виробництво 9,6 тон за зміну та 19,2 тони за добу. Найнижчу продуктивність має

переробка відходів соняшнику - 1,1 тони за годину, 8,8 тон за зміну та 17,6 тон за добу. Такі показники продуктивності пояснюються різними фізико-механічними властивостями сировини та особливостями їх переробки. Враховуючи, що найбільшу частку в структурі відходів займає кукурудза, яка водночас демонструє найвищу продуктивність переробки, можна зробити висновок про оптимальну конфігурацію виробничої лінії для ефективної роботи з наявною сировинною базою підприємства.

На основі даних таблиці 3.6 можна проаналізувати планування виробничих потужностей для переробки різних видів сільськогосподарських відходів у пелети.

Таблиця 3.6 - Планування виробничих потужностей для виробництва пелет

Вид сировини	Об'єм сировини, т	Кількість пресів для виготовлення пелет	Продуктивність, т/добу	Продуктивність, т/міс.
Пшениця озима	12 573,3	3	57,6	1728
Ячмінь ярий	404,3	1	19,2	576
Кукурудза	95 915,5	5	104	3120
Соняшник	7 952,3	5	88	2640
Разом	116845,36	14	268,8	8064

Джерело: розраховано автором

Для переробки 95915,5 тон відходів кукурудзи, що становить найбільший обсяг сировини, планується встановлення 5 пресів із сумарною продуктивністю 104 тони на добу та 3120 тон на місяць. Для переробки 12573,3 тон відходів озимої пшениці передбачено 3 преси, що забезпечать виробництво 57,6 тон пелет на добу та 1728 тон на місяць. Переробка 7952,3 тон відходів соняшнику буде здійснюватися на 5 пресах із загальною продуктивністю 88 тон на добу та 2640 тон на місяць. Для найменшого обсягу сировини - 404,3 тони відходів ячменю ярого - достатньо одного пресу з продуктивністю 19,2 тони на добу та 576 тон на місяць. Загалом для переробки 116845,36 тон сировини планується встановлення 14 пресів, що забезпечать сумарну продуктивність 268,8 тон на добу та 8064 тони на місяць. Такий розподіл виробничих потужностей є обґрунтованим з огляду на

структуру наявної сировинної бази та дозволить ефективно переробляти всі види відходів з урахуванням їх специфічних характеристик та вимог до процесу пелетування.

Аналіз планування об'ємів переробки сировини для виробництва пелет показує диференційований підхід до використання різних видів відходів (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 - Планування об'ємів переробки сировини для виробництва пелет

Вид сировини	Загальний об'єм сировини, т	% від загального об'єму на виробництво пелет	Уточнений об'єм сировини, т	Продуктивність, т/міс.	Термін переробки, міс
Пшениця озима	12 573,3	100	12573,3	1728	7
Ячмінь ярий	404,3	100	404,3	576	1
Кукурудза	95 915,5	35	33570,4	3120	11
Соняшник	7 952,3	100	7952,3	2640	3
Разом	116 845,4		54500,3	8064	7

Джерело: розраховано автором

Із загального об'єму відходів пшениці озимої 12573,3 тони планується переробляти 100%, що при місячній продуктивності 1728 тон потребуватиме 7 місяців для повної переробки. Відходи ячменю ярого в обсязі 404,3 тони також планується переробляти повністю (100%), і при продуктивності 576 тон на місяць цей об'єм буде перероблено за 1 місяць. Щодо відходів кукурудзи, які складають найбільший об'єм - 95915,5 тон, планується переробляти лише 35%, тобто 33570,4 тони, що при місячній продуктивності 3120 тон займе 11 місяців. Відходи соняшнику в обсязі 7952,3 тони планується переробляти повністю (100%), і при продуктивності 2640 тон на місяць їх переробка триватиме 3 місяці. Загальний уточнений об'єм сировини для переробки складає 54500,3 тони при загальній продуктивності 8064 тони на місяць, що в середньому потребуватиме 7 місяців для повної переробки. Такий підхід до планування переробки є раціональним, оскільки враховує технологічні можливості обладнання та оптимізує використання виробничих потужностей протягом року.

Аналіз планування інвестиційних витрат для започаткування виробництва пелет демонструє значні капітальні вкладення в різні складові виробничого процесу (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 - Планування об'ємів інвестиційних коштів для започаткування виробництва пелет

Обладнання	Ціна, тис. грн	Кількість, шт	Вартість, тис. грн
Лінія з виробництва пелет ОГМ 1,5	603,1	14	8443,4
Автоматична лінія фасування і упаковки пелет	820,0	5	4100,0
Придбання вилкових навантажувачів (КАРв) для переміщення пелет	769,6	3	2308,8
Обладнання цеху для виготовлення пелет	-	-	2360
Обладнання приміщення для зберігання пелет	-	-	1450,3
Разом	-	-	18662,5

Джерело: розраховано автором на основі [4, 30]

Найбільшу частку інвестицій складає придбання 14 ліній з виробництва пелет ОГМ 1,5 загальною вартістю 8443,4 тис. грн, де вартість однієї лінії становить 603,1 тис. грн. Для забезпечення процесу пакування готової продукції планується придбання 5 автоматичних ліній фасування і упаковки пелет, кожна вартістю 820,0 тис. грн, що в сумі складе 4100,0 тис. грн. Для забезпечення внутрішньої логістики передбачається придбання 3 вилкових навантажувачів загальною вартістю 2308,8 тис. грн, де ціна одного навантажувача становить 769,6 тис. грн. Значні кошти планується виділити на облаштування виробничої інфраструктури: 2360 тис. грн на обладнання цеху для виготовлення пелет та 1450,3 тис. грн на обладнання приміщення для зберігання готової продукції. Загальна сума необхідних інвестицій для реалізації проекту складає 18662,5 тис. грн. Такий обсяг інвестицій є обґрунтованим, враховуючи масштаби запланованого виробництва та необхідність забезпечення повного технологічного циклу від виробництва до зберігання готової продукції.

Аналіз планування кадрового забезпечення виробництва пелет показує необхідність залучення 45 додаткових працівників різної кваліфікації (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 - Додатковий персонал для виробництва пелет

Посада	Кількість, чол.	Заробітна плата з нарахуваннями, грн	Річний фонд оплати праці, тис. грн.
Головний інженер-технолог з виготовлення пелет	3	18000,0	648,0
Працівники	32	14000,0	5376,0
Логіст / маркетолог	4	16000,0	768,0
Комірник/охоронець	6	10000,0	720,0
Разом	45		7512,0

Джерело: розраховано автором

Найбільшу частку персоналу складають виробничі працівники - 32 особи із заробітною платою 14000 грн, що формує річний фонд оплати праці у розмірі 5376,0 тис. грн. Технологічний процес будуть забезпечувати 3 головних інженери-технологи з виготовлення пелет із заробітною платою 18000 грн та річним фондом оплати праці 648,0 тис. грн. Для організації збуту та логістики передбачається залучення 4 фахівців з логістики та маркетингу із заробітною платою 16000 грн, що складе 768,0 тис. грн річного фонду оплати праці. Також планується найм 6 комірників/охоронців із заробітною платою 10000 грн та річним фондом оплати праці 720,0 тис. грн. Загальний річний фонд оплати праці додаткового персоналу складатиме 7512,0 тис. грн.

Таблиця 3.10 - Прогноз виробництва пелет

Вид сировини	Уточнений об'єм сировини, т	Норматив виходу пелет з тони сировини, т	Загальний об'єм виробництва пелет, т
Пшениця озима	12573,3	0,85	10687,3
Ячмінь ярий	404,3	0,85	343,6
Кукурудза	33570,4	0,75	25177,8
Соняшник	7952,3	0,75	5964,2
Разом	54500,3		42173,0

Джерело: розраховано автором на основі [35, 38, 39]

Аналіз прогнозованих показників виробництва пелет демонструє різну ефективність переробки залежно від виду сировини. При переробці відходів пшениці озимої в обсязі 12573,3 тони, враховуючи норматив виходу пелет 0,85

тони з тони сировини, планується отримати 10687,3 тони готової продукції. З відходів ячменю ярого обсягом 404,3 тони при такому ж нормативі виходу очікується виробництво 343,6 тони пелет. Переробка відходів кукурудзи, які складають найбільший об'єм - 33570,4 тони, характеризується нижчим нормативом виходу - 0,75 тони з тони сировини, що дозволить отримати 25177,8 тони пелет. Аналогічний норматив виходу застосовується для відходів соняшнику, з 7952,3 тон яких планується виробити 5964,2 тони пелет.

Загальний прогнозований обсяг виробництва пелет з усіх видів сировини складе 42173,0 тони. Різниця в нормативах виходу готової продукції пояснюється особливостями структури різних видів рослинних відходів та їх технологічними властивостями при пелетуванні, що важливо враховувати при плануванні виробничого процесу та розрахунку економічної ефективності.

3.3 Ефективність реалізації підприємницької стратегії розвитку для підприємства

Впровадження виробництва пелет з відходів рослинництва відкриває для сільськогосподарського підприємства СФГ «Урожай» широкий спектр економічних та виробничих можливостей.

Підприємство отримує додаткове джерело доходу від реалізації пелет, одночасно вирішуючи питання утилізації відходів та забезпечуючи власну енергетичну автономію. Використання пелет для власних потреб суттєво знижує витрати на традиційні енергоносії, а оптимізація логістики відходів через їх пелетування зменшує транспортні витрати.

Важливим аспектом є покращення стану ґрунтів завдяки раціональному поводженню з пожнивними рештками. Диверсифікація виробництва через пелетування знижує залежність від сезонності та ринкових коливань, а екологічна складова відкриває доступ до нових ринків збуту. Створення додаткових робочих місць, особливо в міжсезоння, підвищує соціальну значимість підприємства. Виробництво пелет також надає можливості

отримання державних пільг як виробнику альтернативної енергії та відкриває перспективи виходу на внутрішні та зовнішні ринки.

Таблиця 3.11 – Перелік економічних та виробничих вигод від впровадження виробництва пелет для СФГ «Урожай»

Тип вигоди	Опис
Додатковий дохід	Створення нового джерела доходу від продажу пелет на внутрішньому та зовнішньому ринках
Утилізація відходів	Ефективне використання відходів виробництва, які раніше могли створювати проблеми з утилізацією або просто залишались на полях
Енергетична автономія	Можливість використання частини виготовлених пелет для власних потреб підприємства (опалення приміщень, сушіння зерна, обігрівів тваринницьких комплексів)
Зменшення витрат на енергоносії	Скорочення витрат на закупівлю традиційних енергоносіїв (газ, вугілля) завдяки використанню власних пелет
Оптимізація логістики	Зменшення витрат на транспортування та зберігання відходів завдяки їх компактній формі після пелетування
Диверсифікація виробництва	Зниження залежності від сезонності основного виробництва та ринкових коливань цін на сільгосппродукцію
Екологічні переваги	Можливість отримання "зелених" сертифікатів та доступу до екологічно орієнтованих ринків
Створення робочих місць	Забезпечення цілорічної зайнятості працівників, особливо в міжсезоння
Підвищення рентабельності	Збільшення прибутковості підприємства за рахунок створення продукту з доданою вартістю із відходів
Податкові пільги	Можливість отримання державних пільг та підтримки як виробника альтернативної енергії
Експортний потенціал	Можливість виходу на міжнародні ринки з експортно-орієнтованою продукцією

Джерело: сформовано автором

Впровадження виробництва пелет є комплексним рішенням для СФГ «Урожай», яке позитивно впливає на економічну, екологічну та соціальну складові діяльності сільськогосподарського підприємства, підвищуючи його конкурентоспроможність та створюючи передумови для сталого розвитку в довгостроковій перспективі.

Представлені розрахунки демонструють прогнозовані обсяги виробництва та розподілу пелет з різних видів сільськогосподарської сировини. Загальний прогнозований обсяг виробництва пелет складає 42173,0 тонн, з яких найбільша частка припадає на переробку відходів кукурудзи - 25177,8 тонн, що становить близько 60% від загального обсягу виробництва (табл. 3.11).

Таблиця 3.11 - Прогноз об'ємів комерційної реалізації пелет СФГ «Урожай»

Вид сировини	Загальний об'єм виробництва пелет, т	% для власних потреб	Загальний об'єм пелет для власних потреб, т	Загальний об'єм пелет на реалізацію, т
Пшениця озима	10687,3	45	4809,3	5878,0
Ячмінь ярий	343,6	100	343,6	0,0
Кукурудза	25177,8	30	7553,3	17624,5
Соняшник	5964,2	35	2087,5	3876,7
Разом	42173,0		14793,7	27379,2

Джерело: розраховано автором

Другим за обсягом є виробництво пелет з відходів пшениці озимої - 10687,3 тонн (близько 25%), далі йдуть пелети з відходів соняшнику - 5964,2 тонн (14%) та ячменю ярого - 343,6 тонн (менше 1%).

Для власних потреб підприємства планується використовувати різні частки виробленої продукції залежно від виду сировини: 45% пелет з пшениці озимої (4809,3 тонн), 100% пелет з ячменю ярого (343,6 тонн), 30% пелет з кукурудзи (7553,3 тонн) та 35% пелет з соняшнику (2087,5 тонн). Загальний обсяг пелет для власних потреб складає 14793,7 тонн, або приблизно 35% від загального обсягу виробництва.

На комерційну реалізацію планується направити 27379,2 тонн пелет, що становить близько 65% від загального обсягу виробництва. Найбільший обсяг реалізації передбачається для пелет з кукурудзи - 17624,5 тонн, далі йдуть пелети з пшениці озимої - 5878,0 тонн та соняшнику - 3876,7 тонн. Пелети з ячменю ярого повністю використовуватимуться для власних потреб підприємства.

Прогнозні розрахунки показують збалансований підхід до розподілу виробленої продукції між власними потребами та комерційною реалізацією. Значна частка продукції (65%) спрямовується на продаж, що свідчить про високий комерційний потенціал проєкту, при цьому забезпечуються власні потреби підприємства у паливних ресурсах. Найбільший потенціал для комерційної реалізації мають пелети з відходів кукурудзи та пшениці озимої.

Таблиця 3.12 - Прогноз фінансових надходжень від комерційної реалізації пелет в СФГ «Урожай»

Вид сировини	Загальний об'єм пелет на реалізацію, т	Ціна 1 тони пелет, грн.	Надходження від реалізації пелет, тис. грн.
Пшениця озима	5878,0	2400,0	14107,3
Ячмінь ярий	0,0	2400,0	0,0
Кукурудза	17624,5	2400,0	42298,7
Соняшник	3876,7	2400,0	9304,1
Разом	27379,2		65710,2

Джерело: розраховано автором на основі [42]

На основі наведених даних прогнозних фінансових надходжень від комерційної реалізації пелет в СФГ «Урожай» можна зробити детальний аналіз економічного потенціалу виробництва. При встановленій єдиній ціні реалізації 2400 грн за тонну пелет для всіх видів сировини, загальні прогнозовані надходження складають 65710,2 тис. грн. Найбільшу частку в структурі надходжень займають пелети з відходів кукурудзи, реалізація яких принесе 42298,7 тис. грн, що становить близько 64% від загальних надходжень. Реалізація пелет з відходів пшениці озимої забезпечить надходження у розмірі 14107,3 тис. грн (21,5% від загальної суми), а продаж пелет з відходів соняшнику - 9304,1 тис. грн (14,5%). Відсутність надходжень від реалізації пелет з ячменю ярого пояснюється тим, що весь обсяг виробництва використовується для власних потреб підприємства.

В цілому, прогнозовані фінансові надходження від реалізації пелет демонструють значний економічний потенціал даного напрямку діяльності. При загальній сумі надходжень у 65,7 млн грн найбільший внесок забезпечують пелети з відходів кукурудзи, що робить цей вид сировини найбільш привабливим з комерційної точки зору. Єдина ціна реалізації для всіх видів пелет спростує систему ціноутворення та полегшує планування доходів підприємства.

На основі представлених даних прогнозу руху готівки для проєкту виробництва пелет в СФГ «Урожай» можна провести детальний аналіз його фінансової ефективності (табл. 3.13).

Таблиця 3.13 - Прогноз руху готівки за строк існування проекту в СФГ «Урожай», тис. грн.

Надходження від реалізації пелет з:	Роки					
	0	1	2	3	4	5
		2026	2027	2028	2029	2030
- соломи озимих та ярових		14107,3	15518,0	17069,8	18776,8	20654,5
- кукурудзи		42298,7	46528,6	51181,5	56299,6	61929,6
- соняшнику		9304,1	10234,6	11258,0	12383,8	13622,2
Разом		65710,2	72281,2	79509,3	87460,2	96206,3
Витрати						
Інвестиції	18662,5					
Собівартість виробництва пелет для власних потреб		17752,5	19527,7	21480,5	23628,5	25991,4
Собівартість виробництва пелет для комерційної реалізації		32855,1	36140,6	39754,6	43730,1	48103,1
Інші витрати		5060,8	5566,8	6123,5	6735,9	7409,5
Разом	18663	55668	61235	67359	74095	81504
Чистий грошовий потік	-18663	10042	11046	12151	13366	14702
Кумулятивний грошовий потік	-18663	-8621	2425	14576	27942	42644

Джерело: розраховано автором

Проект розрахований на 5 років (2026-2030 рр.) з початковими інвестиціями у розмірі 18662,5 тис. грн. у нульовому році. Надходження від реалізації пелет демонструють стабільне зростання протягом усього періоду: від 65710,2 тис. грн. у першому році до 96206,3 тис. грн. у п'ятому році. При цьому структура надходжень залишається відносно стабільною - найбільшу частку складають надходження від реалізації пелет з кукурудзи (від 42298,7 до 61929,6 тис. грн.), далі йдуть надходження від реалізації пелет з соломи озимих та ярових культур (від 14107,3 до 20654,5 тис. грн.) та соняшнику (від 9304,1 до 13622,2 тис. грн.).

Витратна частина проекту включає собівартість виробництва пелет як для власних потреб (зростання з 17752,5 до 25991,4 тис. грн.), так і для комерційної реалізації (зростання з 32855,1 до 48103,1 тис. грн.), а також інші витрати (зростання з 5060,8 до 7409,5 тис. грн.). Загальні витрати демонструють

поступове збільшення з 55668 тис. грн. у першому році до 81504 тис. грн. у п'ятому році.

Чистий грошовий потік проекту показує позитивну динаміку: після від'ємного значення у нульовому році (-18663 тис. грн.) він стає позитивним вже у першому році (10042 тис. грн.) і продовжує зростати, досягаючи 14702 тис. грн. у п'ятому році. Особливо важливим показником є кумулятивний грошовий потік, який демонструє, що проект окупається вже на другому році реалізації (2425 тис. грн.) і до кінця п'ятого року досягає значення 42644 тис. грн.

В цілому, проект можна вважати фінансово ефективним з декількох причин: по-перше, він демонструє стабільне зростання надходжень та позитивний чистий грошовий потік починаючи з першого року реалізації; по-друге, термін окупності складає менше двох років, що є дуже хорошим показником для виробничих проектів; по-третє, кумулятивний грошовий потік на кінець п'ятого року більш ніж у два рази перевищує початкові інвестиції. При цьому проект демонструє стійкість до можливих ринкових коливань завдяки диверсифікації продукції та наявності власного споживання. Все це свідчить про високу інвестиційну привабливість та економічну доцільність впровадження даного проекту в СФГ «Урожай».

На основі розрахованих показників ефективності проекту з виробництва пелет в СФГ «Урожай» можна провести комплексний аналіз його інвестиційної привабливості (табл. 3.14)

Таблиця 3.14 - Показники ефективності проекту з виробництва пелет в СФГ «Урожай»

Показники	Одиниці виміру	Сума
Ставка дисконтування	%	25
Чиста приведена вартість	тис. грн.	12953,8
Період окупності	роки	1,78
Внутрішня норма окупності	%	30,0
Норма прибутку	%	46,9%

Джерело: розраховано автором

При прийнятій ставці дисконтування 25%, що враховує ризики та вартість капіталу, проєкт демонструє чисту приведену вартість (NPV) у розмірі 12953,8 тис. грн. Це значення є суттєво позитивним, що свідчить про створення додаткової вартості для підприємства понад врахування часової вартості грошей та ризиків. Період окупності проєкту становить 1,78 року, що є досить швидким терміном повернення інвестицій для виробничого проєкту такого масштабу. Внутрішня норма окупності (IRR) складає 30%, що перевищує прийняту ставку дисконтування на 5 процентних пунктів, створюючи достатній запас міцності проєкту. Норма прибутку на рівні 46,9% свідчить про високу рентабельність інвестицій.

Всі розраховані показники ефективності демонструють високу інвестиційну привабливість проєкту. Позитивне значення NPV, швидкий період окупності, перевищення IRR над ставкою дисконтування та висока норма прибутку свідчать про те, що проєкт є економічно доцільним та фінансово ефективним. Такі показники дозволяють рекомендувати даний проєкт до впровадження в СФГ «Урожай», оскільки він не лише забезпечить підприємство власними енергетичними ресурсами, але й створить додаткове джерело прибутку з привабливим рівнем рентабельності.

З метою комплексної оцінки внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають на перспективи реалізації та розвитку даного проєкту проведемо SWOT-аналіз проєкту з виробництва пелет для СФГ «Урожай». Аналіз дозволить систематизувати наявну інформацію про сильні та слабкі сторони проєкту, а також виявити потенційні можливості та загрози зовнішнього середовища. Такий підхід є важливим інструментом стратегічного планування, який допомагає керівництву підприємства приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо доцільності впровадження проєкту та розробки стратегії його реалізації.

Проведений SWOT-аналіз демонструє, що проєкт з виробництва пелет має суттєві конкурентні переваги та значний потенціал розвитку. Основними

сильними сторонами є наявність власної сировинної бази, висока рентабельність та швидка окупність інвестицій.

Таблиця 3.15 - SWOT-аналіз виробництва пелет для СФГ «Урожай»

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
1. Наявність власної сировинної бази (відходи рослинництва)	1. Значні початкові інвестиції (18,6 млн грн)
2. Висока норма прибутку (46,9%)	2. Сезонність заготівлі сировини
3. Швидкий термін окупності (1,78 року)	3. Потреба в додаткових складських приміщеннях
4. Забезпечення власних енергетичних потреб (14,8 тис. т/рік)	4. Необхідність навчання персоналу новим технологіям
5. Диверсифікація джерел доходу	5. Залежність від справності обладнання
6. Ефективне використання відходів виробництва	6. Додаткові витрати на логістику
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
1. Зростання попиту на альтернативні види палива	1. Можливе коливання цін на ринку пелет
2. Державна підтримка виробників біопалива	2. Посилення конкуренції на ринку
3. Вихід на зовнішні ринки	3. Зміни в законодавстві щодо альтернативної енергетики
4. Розширення виробництва за рахунок нових видів сировини	4. Кліматичні ризики, що впливають на обсяг сировини
5. Підвищення енергетичної незалежності підприємства	5. Ризики пошкодження чи виходу з ладу обладнання
6. Можливість отримання "зелених" сертифікатів	6. Зростання вартості логістичних послуг

Джерело: складено автором

Слабкі сторони, пов'язані переважно з необхідністю значних початкових інвестицій та сезонністю виробництва, можуть бути компенсовані грамотним плануванням та управлінням.

Зовнішні можливості, особливо зростаючий попит на альтернативні види палива та перспективи виходу на зовнішні ринки, створюють сприятливі умови для розвитку проєкту. Загрози, такі як ринкові коливання та конкуренція, потребують розробки стратегій мінімізації ризиків та створення додаткових конкурентних переваг.

Загалом, позитивні фактори (сильні сторони та можливості) переважають над негативними (слабкі сторони та загрози), що підтверджує доцільність реалізації проєкту. Для успішної реалізації проєкту рекомендується розробити

детальні стратегії використання можливостей та нівелювання загроз, а також план заходів щодо посилення слабких сторін підприємства.

Проведення SWOT-аналізу дозволило не лише підтвердити економічну ефективність проекту, що була виявлена під час фінансового аналізу, але й оцінити його життєздатність з урахуванням впливу різноманітних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Це особливо важливо для довгострокових інвестиційних проектів, де необхідно враховувати не тільки поточні показники ефективності, але й потенційні ризики та можливості розвитку. Результати SWOT-аналізу можуть бути використані для розробки конкретних заходів щодо мінімізації ризиків, посилення конкурентних переваг та ефективного використання наявних можливостей, що в кінцевому підсумку сприятиме успішній реалізації проекту та досягненню запланованих показників ефективності.

При впровадженні проекту з виробництва пелет з агровідходів в умовах військової агресії рф існує комплекс взаємопов'язаних ризиків.

Насамперед, через бойові дії виникає загроза фізичного пошкодження або знищення виробничих потужностей, складських приміщень та готової продукції внаслідок ракетних ударів чи артилерійських обстрілів. Нестабільність енергопостачання через атаки на енергетичну інфраструктуру може призвести до зупинок виробничого процесу та зниження якості продукції. Логістичні ризики проявляються у складнощах із постачанням сировини та відвантаженням готової продукції через пошкодження транспортної інфраструктури та підвищені витрати на перевезення. Існує також загроза втрати доступу до сировинної бази через замінування сільськогосподарських угідь або неможливість збору врожаю на територіях, наближених до зони бойових дій.

Економічні ризики включають коливання цін на енергоносії, зростання вартості обладнання та запчастин через логістичні обмеження, а також можливе зниження платоспроможного попиту. Кадрові ризики пов'язані з мобілізацією працівників та загальним відтоком кваліфікованого персоналу із небезпечних регіонів. Інвестиційні ризики проявляються у складності залучення

фінансування через високі безпекові ризики та загальну економічну невизначеність.

Додатково слід враховувати сезонність доступності сировини та необхідність створення її значних запасів, що в умовах війни створює додаткові ризики через можливість пошкодження складських приміщень та погіршення якості сировини при довготривалому зберіганні.

Для мінімізації ризиків проекту з виробництва пелет в умовах війни необхідно впровадити комплексну систему захисних заходів. Першочергово варто розглянути розміщення виробничих потужностей у відносно безпечних регіонах, віддалених від зони бойових дій, з надійним укриттям для персоналу та можливістю швидкої евакуації обладнання. Доцільним є забезпечення автономного енергопостачання шляхом встановлення потужних генераторів та створення запасу палива для них.

Для стабільного постачання готової продукції важливо налагодити співпрацю з споживачами з різних регіонів та розробити альтернативні логістичні маршрути. Рекомендується створити систему розподілених складів для зберігання як сировини, так і готової продукції, що знизить ризики повної втрати запасів при точкових ураженнях.

Ефективним буде впровадження системи попередніх контрактів з покупцями готової продукції з гнучкими умовами щодо термінів та обсягів поставок. Для зменшення кадрових ризиків доцільно розробити програму навчання персоналу із взаємозамінністю працівників та створити резерв кадрів. Фінансові ризики можна частково нівелювати шляхом диверсифікації джерел фінансування, включаючи міжнародні грантові програми та страхування майна.

Важливим є впровадження системи моніторингу якості сировини при зберіганні та оптимізація розмірів запасів відповідно до виробничих потреб та безпекової ситуації. Доцільно також передбачити можливість швидкої зміни постачальників обладнання та запчастин, включаючи альтернативних виробників з різних країн.

ВИСНОВКИ

В результаті дослідження ефективності підприємницької діяльності фірми та обґрунтування стратегії її розвитку можемо зробити наступні висновки.

1. Досліджено теоретико-методичні аспекти ефективності підприємницької діяльності фірми.

В економічній теорії ефективність визначається як здатність досягати результату, яка вимірюється співвідношенням отриманого ефекту або результату до витрат, необхідних для його досягнення. Поняття «ефект» слід розуміти, як досягнутий результат діяльності підприємства в різноманітних проявах, наприклад матеріальних, грошових, соціальних та ін.

Підприємницька діяльність в аграрному секторі має суттєві відмінності від діяльності в інших галузях економіки, що безпосередньо впливає на її ефективність та особливості організації виробничого процесу. Основною відмінною рисою аграрного підприємництва є його тісний зв'язок із природно-кліматичними умовами, які значною мірою визначають результативність господарської діяльності та можливості отримання прибутку.

2. Надана організаційно-економічна характеристика СФГ «Урожай».

В процесі дослідження встановлено, що селянське (фермерське) господарство «Урожай» створено 29 квітня 1996 року. Предметом діяльності підприємства є виробництво аграрної продукції, та надання соціально-економічних послуг для працівників господарства та членів їх сімей. В даний період господарство орендує 11 144 земельних ділянок..

Встановлено, що в структурі товарної продукції підприємства найбільшу питому вагу займає пшениця 58,8 % та зернові і зернобобові становлять 14,1 %, решту становить кукурудза на зерно, а саме 10,09 % та насіння соняшнику 10,5 %. Питома вага виручки від реалізації пшениці в загальній вартості товарної продукції склала 58,8 % в середньому за 3 роки, тобто підприємство є вузькоспеціалізованим. Можна відмітити, що питома вага усіх культур з кожним роком збільшується, це свідчить про поглиблення спеціалізації підприємства, що

можливе за рахунок підвищення продуктивності праці та збільшення розмірів виробництва та реалізації продукції. Чистий дохід від реалізації продукції у 2023 році становив 613293 тис. грн., що на 450569 тис. грн. або 42% менше порівняно з 2021 роком. Загальна сума доходів підприємства зменшилась на 450946 тис. грн. або 41% і становила 636719 тис. грн. Чистий прибуток підприємства у 2023 році становив 161517 тис. грн., що на 205611 тис. грн. або 56% менше порівняно з 2021 роком. Рівень рентабельності знизився на 31,7 відсоткових пункти і склав 45,9% у 2023 році.

Підводячи підсумки, можна зазначити, що попри загальне зниження всіх основних економічних показників діяльності, підприємство зберігає прибутковість та достатньо високий рівень рентабельності.

3. Проведено аналіз фінансово-економічних показників розвитку господарства.

Встановлено, що підприємство має надзвичайно високий рівень ліквідності, який значно перевищує нормативні значення. Це свідчить про високу платоспроможність, але водночас може вказувати на неефективне використання фінансових ресурсів, оскільки надмірна ліквідність може призводити до втрати потенційного прибутку.

Встановлено, що ефективність підприємницької діяльності СФГ «Урожай» протягом досліджуваного періоду значно знизилась за всіма показниками рентабельності. Проте, незважаючи на негативну динаміку, підприємство зберігає прибутковість, а всі показники рентабельності залишаються додатними. Це свідчить про те, що підприємство все ще здатне генерувати прибуток, хоча й менш ефективно, ніж у попередні роки.

Встановлено, що підприємство демонструє майже повну фінансову незалежність від зовнішніх джерел фінансування, що з одного боку забезпечує високу стабільність, але з іншого може свідчити про недостатньо ефективне використання можливостей залучення позикових коштів для розширення діяльності.

4. Проведено дослідження маркетингових аспектів ефективності підприємницької діяльності господарства.

Аналіз конкурентних переваг СФГ «Урожай» показує, що підприємство має досить сильні позиції на ринку Сумської області, посідаючи друге місце серед основних конкурентів із зваженим сумарним балом 3,65. Найвищі оцінки (4 бали) господарство отримало за якість продукції, ціновий рівень, ефективність логістики та імідж. Дещо нижчі показники (3 бали) спостерігаються за технологічним рівнем та асортиментом продукції.

5. Здійснено формування підприємницької стратегії розвитку господарства.

Підприємницька стратегія розвитку селянського фермерського господарства «Урожай» являє собою довгостроковий гнучкий план дій інноваційного характеру, який передбачає певний рівень ризику та базується на глибокому аналізі внутрішніх і зовнішніх умов діяльності підприємства. Для селянського фермерського господарства «Урожай» запропоновано впровадження пелетного виробництва із соняшникових та кукурудзяних відходів, яке є прибутковим та ефективним рішенням для забезпечення власних енергетичних потреб.

6. Розроблений алгоритм реалізації основних напрямів підприємницької стратегії розвитку.

Впровадження виробництва пелет з відходів рослинництва починається з оцінки наявної сировинної бази та планування логістики її заготівлі. Важливо організувати стабільне постачання соломи зернових, стебел кукурудзи та соняшнику, забезпечивши їх належне зберігання під накриттям для захисту від вологи. Наступним кроком є підбір та встановлення виробничої лінії, яка зазвичай включає подрібнювач сировини, сушарку, прес-гранулятор та систему охолодження готової продукції. Паралельно потрібно організувати фасування готової продукції та налагодити канали збуту, враховуючи сезонність попиту на паливні пелети. Для успішної реалізації проекту також важливо забезпечити

відповідність продукції стандартам якості та отримати необхідні сертифікати, що підтверджують їх характеристики як альтернативного палива.

7. Визначена ефективність реалізації підприємницької стратегії розвитку для підприємства.

Проект розрахований на 5 років (2026-2030 рр.) з початковими інвестиціями у розмірі 18662,5 тис. грн. у нульовому році. Надходження від реалізації пелет демонструють стабільне зростання протягом усього періоду: від 65710,2 тис. грн. у першому році до 96206,3 тис. грн. у п'ятому році. При цьому структура надходжень залишається відносно стабільною - найбільшу частку складають надходження від реалізації пелет з кукурудзи (від 42298,7 до 61929,6 тис. грн.), далі йдуть надходження від реалізації пелет з соломи озимих та ярових культур (від 14107,3 до 20654,5 тис. грн.) та соняшнику (від 9304,1 до 13622,2 тис. грн.). Чистий грошовий потік проекту показує позитивну динаміку: після від'ємного значення у нульовому році (-18663 тис. грн.) він стає позитивним вже у першому році (10042 тис. грн.) і продовжує зростати, досягаючи 14702 тис. грн. у п'ятому році. Особливо важливим показником є кумулятивний грошовий потік, який демонструє, що проект окупається вже на другому році реалізації (2425 тис. грн.) і до кінця п'ятого року досягає значення 42644 тис. грн.

В цілому, проект можна вважати фінансово ефективним з декількох причин: по-перше, він демонструє стабільне зростання надходжень та позитивний чистий грошовий потік починаючи з першого року реалізації; по-друге, термін окупності складає менше двох років, що є дуже хорошим показником для виробничих проектів; по-третє, кумулятивний грошовий потік на кінець п'ятого року більш ніж у два рази перевищує початкові інвестиції. При цьому проект демонструє стійкість до можливих ринкових коливань завдяки диверсифікації продукції та наявності власного споживання. Все це свідчить про високу інвестиційну привабливість та економічну доцільність впровадження даного проекту в СФГ «Урожай».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Jianming Mu, Goncharenko O. S., Chortok Yu. V., Yaremenko A. H. Peculiarities of Formation of the Region's Logistics Infrastructure on the Basis of Eco-Innovations Within the Framework of Stakeholders' Partnership in the Enterprise-Region-State System. *Mechanism of Economic Regulation*. 2021. № 4. P. 22-29. DOI: 10.21272/mer.2021.94.03
2. Megits N., Meyer D. An economic analysis of the impact of the Russian War in Ukraine on the Poland-U.S. trade. *Journal of Eastern European and Central Asian Research (JEECAR)*. 2023. vol. 10(7). pp. 1135–1147.
3. Ukraine perspective Total – All-Groups, for Export and Buyer. *World Integrated Trade Solution, WITS*. 2021. URL: <https://wits.worldbank.org> (дата звернення: 15.09.2024)
4. Автоматична лінія фасування і упаковки. URL: <https://prom.ua/ua/p857452274-avtomaticheskaya-liniya-fasovki.html>. (дата звернення 12.10.2024).
5. Балдинюк В. Система управління конкурентоспроможністю підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-42-35.
6. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. №41. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1552> (дата звернення 20.09.2024)
7. Бугайчук В., Кривульський Є., Глюза К. Формування стратегії розвитку підприємства в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. №56. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3031> (дата звернення 20.09.2024)
8. Васи́лига С. М. Поняття стратегії розвитку підприємства. *Економіка та держава*. 2020. №1. С.121-125. URL: <http://www.economy.in.ua/index.php?op=1&z=4499&i=21> (дата звернення 20.09.2024)

9. Вербівська Л. Теоретичні засади управління конкурентоспроможністю підприємства в контексті системного підходу. *Економічний простір*. 2023. №187. С. 78-83. DOI: 10.32782/2224- 6282/187-13.
10. Воронько-Невіднича Т. В., Гаращенко В. О., Титаренко К.О. Особливості управління результативністю підприємства за сучасних умов. *Management and entrepreneurship: trends of development*. 2022. № 3(21). С.45-52. DOI: 10.32782/easterneurope.26-10.
11. Гарафонова О. І., Купчевський П. О., Ященко І. В. Стратегічний базис управління ефективністю діяльності бізнес-організації в умовах воєнного часу. *Economic Synergy*. 2022. №4. С. 65–81. DOI: 10.53920/ES-2022-4-5.
12. Гелетуха Г.Г., Кучерук П.П., Матвєєв Ю.Б. Перспективи виробництва біометану в Україні. Аналітична записка UABIO № 29. UABIO. Вересень 2022. URL: <https://uabio.org/wp-content/uploads/2022/09/UA-Position-paper-UABIO-29.pdf>. (дата звернення 20.09.2024).
13. Далик В. П., Чорній Б. І., Гарасим Л. С., Бобко О. В., Георгієвський Н. К., Фар'ян В. О. Забезпечення ефективності діяльності підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2023. № 10. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/42620>. (дата звернення: 18.09.2024).
14. Дашко І. М. Дослідження основних методів оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємств. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 108-110.
15. Діденко Є. О., Чумак О. В. Теоретико-методичні засади забезпечення ефективності функціонування підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7581> (дата звернення: 18.09.2024).
16. Дорогань-Писаренко Л. О., Єгорова О. В., Панченко І. Г. Особливості аналізу ефективності впровадження технологічних інновацій в сільському господарстві. *Наука та інновації*. 2020. № 3. С. 33-38.
17. Енергетичні рослини. UABIO. URL: <https://uabio.org/energy-crops/>. (дата звернення 12.10.2024).

18. Енергія, що росте на полях. Економічна правда. 2021. 24 трав. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/05/24/674199/>. (дата звернення 20.09.2024).
19. Ємельянов О. Ю. Діагностування рівня фінансової стійкості підприємств агропромислового комплексу. *Агросвіт*. 2020. №21. С.3-9. URL: <http://www.agrosvit.info/index.php?op=1&z=3313&i=0> (дата доступу 20.05.2024)
20. Збарський В.К. Маркетингове забезпечення конкурентоспроможності фермерських господарств України: монографія / за ред. професора В. К. Збарського. Київ : ЦП «КОМПРИНТ». 2020. 482 с.
21. Згурська О.М. Формування інноваційних стратегій диверсифікації діяльності агропромислових підприємств : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2020. 435 с.
22. Зеліско Н., Васирина О. Сучасні тенденції розвитку та функціонування аграрного бізнесу в Україні. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія : Економіка АПК*. 2021. №28. С. 126-130.
23. Кадирус І. Г., Донських А. С., Терещенко В. А. Формування стратегії розвитку аграрного підприємства. 2020. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/3010> (дата звернення 20.09.2024)
24. Калетнік Г. М., Пришляк Н. В. Розвиток галузі біопалива як детермінанта сталого розвитку України. *Економіка АПК*. 2021. № 2. С. 71–81.
25. Кириленко І, Г., Токарчук Д. М. Ефективна організація використання відходів аграрних підприємств у формуванні енергетичної та екологічної безпеки. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 2. С. 66–82.
26. Ковальчук А. Бенчмаркінг як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності. *Вісник студентського наукового товариства «Ватра»*. 2021. № 117. С. 32-39. URL: <http://surl.li/ocmsw> (дата звернення: 05.09.2024).
27. Костенко Ю., Короленко О., Гузь М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022 №43.

URL: http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/_1758/1694. (дата звернення 20.09.2024).

28. Костецька Н. І. Стратегічне планування діяльності підприємств: теоретичні аспекти. *Інноваційна економіка*. 2020 №7-8. С.65-71. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/676/745>. (дата звернення 20.05.2024)

29. Крючкова Ж. В. Сутність конкуренції і конкурентоспроможності аграрних підприємств як економічних категорій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 12. С. 49-53.

30. Лінія з виробництва пелет. URL: <https://prom.ua/ua/p2368490232-liniya-proizvodstvu-pellet.html>. (дата звернення 12.10.2024).

31. Маркіна І.А., Вороніна В.Л., Рудич А.І. Теоретичні основи управління витратами підприємства. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. № 4 (115). С. 140-147.

32. Матвієнко-Біляєва Г. Л., Ляліна Н.С., Котельникова Ю.М. Основні напрями розвитку логістики підприємств та її основні концепції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 28(2). С. 119-124.

33. Нафтогаз побудує у Львові та Житомирі ТЕЦ на біомасі та твердому вторинному паливі. *iPress.ua*. URL: https://ipress.ua/news/naftogaz_pobuduie_u_lvovi_ta_zhytomyri_tets_na_biomasi_ta_tverdomu_vtorynnomu_palyvi_334276.html. (дата звернення 12.10.2024).

34. Негрей М., Андрій Т., Костенко І. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. № 6 С. 44-52.

35. Пелети з відходів соняшника. URL: <https://bioopt.com.ua/ua/p65401167-pelety-othodov-podsolnechnika.html>. (дата звернення 12.10.2024).

36. Проскуріна Н., Гнідкова А. Аналіз фінансового стану та фінансових результатів як інструмент оцінки ефективності діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. №43. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1761> (дата звернення 20.09.2024)

37. Сідакова В.В. Сучасні стратегії підприємницької діяльності фірми. Збірник тез доповідей Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Вісімдесят перші економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки» (19-20 грудня 2023 р.). Львів, 2024. <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4655/>.

38. Теплова альтернатива: біомаса поступово заміщує природний газ. Українська енергетика. 2022. 14 вер. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/naturalna-alternatyva-biomasa-postupovo-zamishchuie-pryrodnyi-haz> (дата звернення 12.10.2024).

39. Теплова альтернатива: біомаса поступово заміщує природний газ. Українська енергетика. 2022. 14 вер. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/naturalna-alternatyva-biomasa-postupovo-zamishchuie-pryrodnyi-haz>. (дата звернення 20.09.2024).

40. Харсун Л. Ефективність логістики сільськогосподарської продукції як фактор підвищення її конкурентоспроможності. *Товари і ринки*. 2020. № 1. С. 168–179. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tovary_2020_1_16 (дата звернення: 29.09.2024).

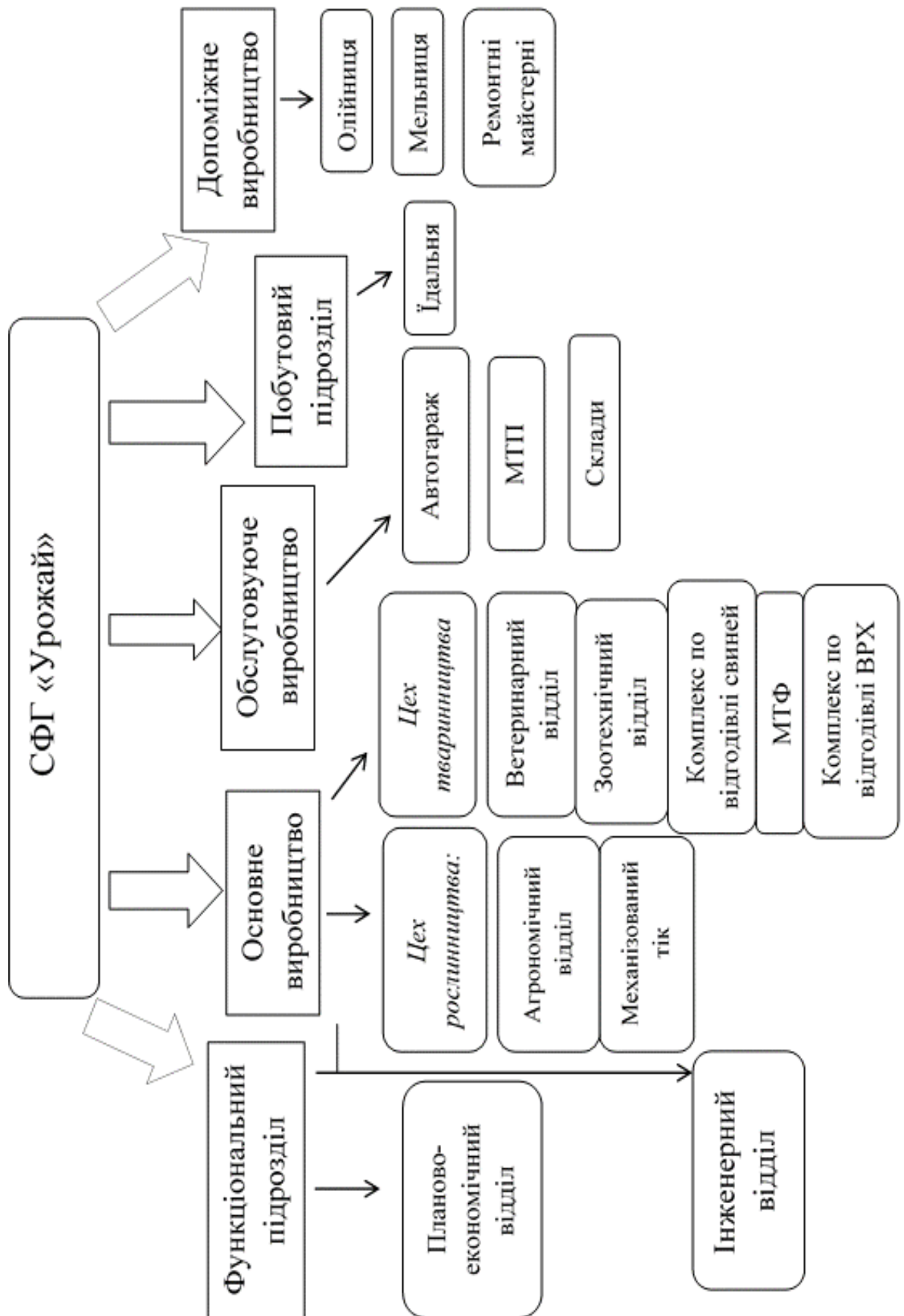
41. Щербак В.Г., Сідакова В.В. Інновації в підвищенні продуктивності праці: технологічний прорив та вплив на сучасну економіку. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки. 2024. Вип. 1(73). С. 50-55. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/73-8>.

42. Як відкрити бізнес із виробництва пелет. URL: <https://drukarnia.com.ua/articles/yak-vidkriti-biznes-iz-virobnictva-pelet-yXJlQ>. (дата звернення 14.10.2024).

Додатки

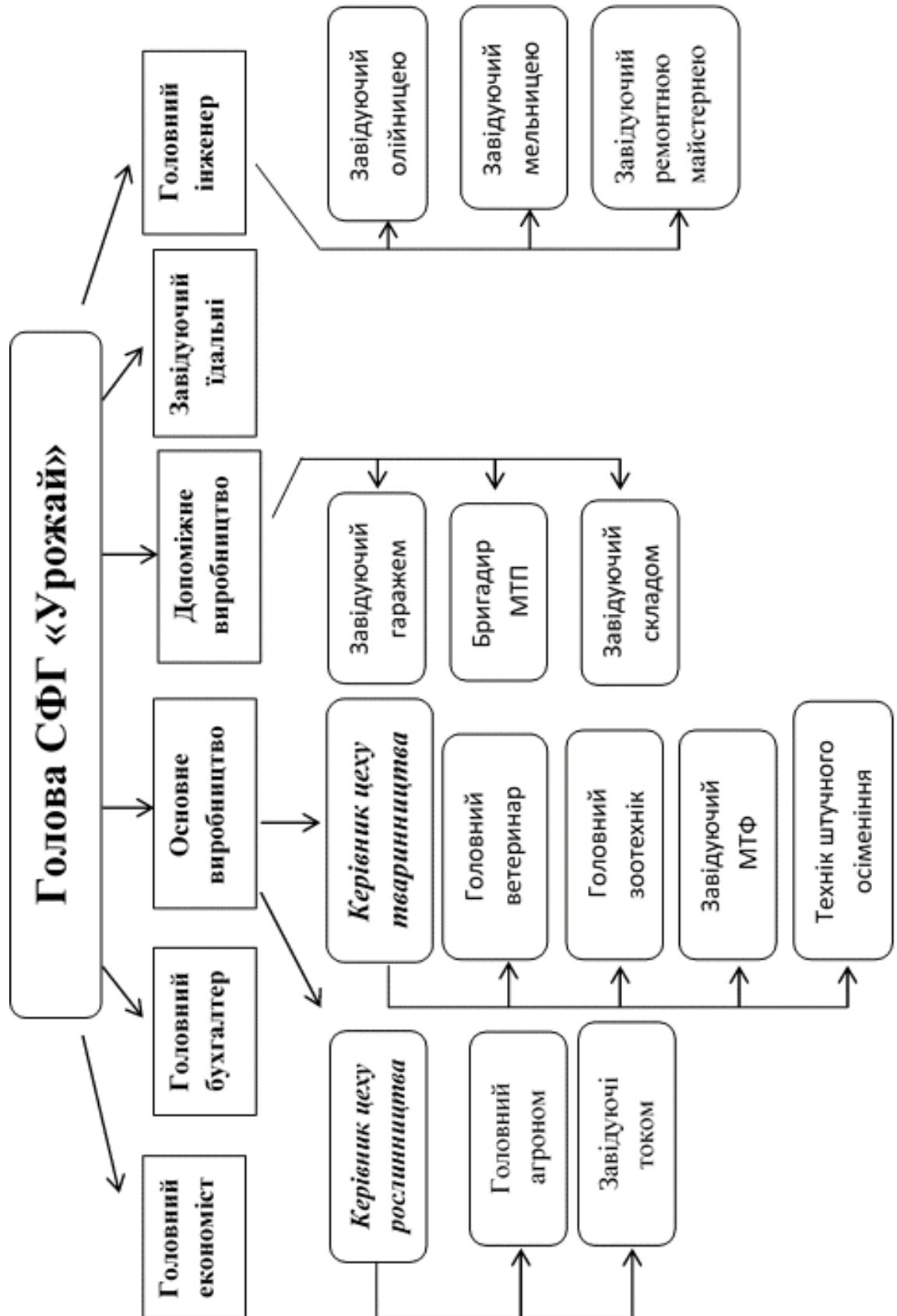
Додаток А

Організаційна структура СФГ «Урожай»

Додаток Б

Управлінська структура СФГ «Урожай»

Апробація результатів дослідження

СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІРМИ

 20.12.2023 02:16

[1. Економічні науки]

Автор: **Сідакова Вікторія Василівна**, студентка 1 курсу ФЕІМ спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», Сумський національний аграрний університет

Підприємництво є особливим видом економічної діяльності, що здійснюється на інноваційній та ризиковій основі. Інноваційні цілі охоплюють процес відтворення в цілому або окрему частину цього процесу, при цьому вони спрямовані на отримання підприємницького доходу. Розвиток підприємницької діяльності підприємства є послідовним і цілеспрямованим процесом зміни її якості.

Сучасні тенденції та проблеми розвитку підприємницької діяльності підприємства визначають необхідність і можливість поєднання цілей та стратегій при вирішенні існуючих проблем, особливо якщо стоїть завдання збереження та підвищення конкурентоспроможності.

Мета розвитку підприємницької діяльності підприємства – це досягнення такого стану майбутнього реальності, якого підприємство бажає досягти власними зусиллями.

Стратегію розвитку підприємства можна охарактеризувати як довгостроковий гнучкий план дій інноваційного спрямування з відповідним рівнем ризику, який базується на детальному аналізі внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, залежить від людських чинників та потребує інвестицій для досягнення ефективних результатів, підвищення конкурентоспроможності продукції і підприємства. Стратегія значною мірою впливає на визначення мети. Так, досягнення деяких конкретних цілей можливо здійснено деякими певними стратегіями, але застосувати ці стратегії підприємству не завжди дозволяє власний потенціал. Якщо потенціал підприємства не дозволяє створити необхідні умови для розвитку підприємницької діяльності, то має бути переглянута не лише стратегія, а й мету.

Теоретично кожне підприємство має цілі та стратегії, які регламентують його підприємницьку діяльність. Стратегічно-цільовий комплекс ставить основні напрями пошуку ринкових можливостей для розвитку підприємницької діяльності, підтримує в запланованих рамках витрати, визначає кількість та кваліфікацію персоналу. Доведені до кожного працівника мета розвитку підприємницької діяльності, опрацьована та прийнята на підприємстві стратегія, змушують персонал пристосовувати особисті цілі до спільної мети, особисті стратегії – до загальної стратегії.

На сучасному ринку підприємницька діяльність стає все складнішою і конкурентнішою. Щоб забезпечити успіх своєї фірми, підприємці повинні застосовувати нові стратегії, які допоможуть їм виходити в лідери на своєму ринку.

Ось декілька сучасних стратегій підприємницької діяльності:

Ось декілька сучасних стратегій підприємницької діяльності:

- стратегія впровадження інновацій. В сучасному світі технології швидко розвиваються, тому підприємці повинні бути готові до впровадження нових інноваційних рішень та технологій (винахід та виробництво нового продукту, впровадження нової технології в процес виробництва);
- стратегія використання переваг розширення глобалізації. У світі, де Інтернет та глобалізація є домінуючими факторами, підприємці повинні розглядати можливості для розширення своєї діяльності за межі своєї країни (пошук нових ринків, відкриття нових філій, встановлення партнерських відносин з іноземними компаніями).
- стратегія цифрового маркетингу. Передбачає використання переваг цифронізації та використання сучасних методів інтернет-маркетингу для просування своєї фірми і залучення нових клієнтів.
- стратегія управління брендом. Успішна компанія повинна мати сильний бренд, який буде відповідати цінностям і потребам своїх клієнтів. Підприємці повинні розробити стратегію управління брендом, що включатиме позиціонування, споживчі характеристики і комунікації з маркетинговим авторитетом.
- стратегія соціальної відповідальності. Передбачає врахування в основній діяльності соціальні та екологічні фактори, зокрема вплив на природні екосистеми, добробут працівників та стейкхолдерів.

Окреслені стратегії є лише частиною можливих варіантів сучасного розвитку фірми. Кожна компанія повинна аналізувати своє ринкове середовище і розробляти свою власну унікальну стратегію, щоб досягти успіху.

Список використаних джерел:

1. Гончаров Ю.В., Лапчик Ю.Ю. Удосконалення стратегії розвитку підприємства. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. 2014. № 1. С. 193–199. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknutd_2014_1_.
2. Бойко І. М. Інноваційний потенціал підприємства: сутність і структура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/12/20.pdf>
3. Сутнісна характеристика інноваційної діяльності та інноваційних процесів: Сутність та зміст інноваційної діяльності. Навчально-інформаційний портал НУБіП України. URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/mod/book/-view.php?id=357306>.
4. Олійник Л.В., Кузнєцова А.П. Методологічні засади формування стратегії розвитку підприємства. Економіка і організація управління. 2018. № 3(31). С. 118–126.

Науковий керівник: Дегтярь Н.В., кандидат економічних наук, ст. викладач, Сумський національний аграрний університет

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/73-8>
УДК 331.101.6

Щербак В. Г.

доктор економічних наук, професор,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7918-6033>

Сідакова В. В.

магістр,
Сумський національний аграрний університет

Shcherbak Valeriia

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Sumy National Agrarian University

Sidakova Victoria

Master's Student,
Sumy National Agrarian University

ІННОВАЦІЇ В ПІДВИЩЕННІ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ: ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОРИВ ТА ВПЛИВ НА СУЧАСНУ ЕКОНОМІКУ

INNOVATIONS IN LABOR PRODUCTIVITY ENHANCEMENT: TECHNOLOGICAL BREAKTHROUGH AND IMPACT ON THE MODERN ECONOMY

Зростаючий темп технологічного розвитку та інновації в ефективності праці та економічному розвитку вимагають уваги. Технологічний прорив, зокрема в розвитку штучного інтелекту, автоматизації та цифрових технологій, має потенціал вплинути на продуктивність праці та визначити нові напрямки економічного зростання. Основною метою дослідження є аналіз впливу технологічного прориву на продуктивність праці в різних секторах економіки. Застосовано комплекс методів, включаючи літературний огляд, аналіз статистичних даних, експертні опитування та аналітичні методи. Результати свідчать про значний потенціал технологічного прориву для підвищення продуктивності праці, однак важливо враховувати етичні та соціальні виклики. Дослідження ідентифікує ключові технологічні тренди, зокрема роль штучного інтелекту, цифрових технологій та автоматизації в підвищенні ефективності праці.

Ключові слова: інновації, продуктивність праці, технологічний прорив, автоматизація, штучний інтелект, цифрові технології, роботизація, гнучкість робочого часу.

The accelerating pace of technological development necessitates the study of the impact of innovations on labor efficiency and economic development. The research is particularly relevant in the context of rapid advancements in artificial intelligence, digital technologies, and other technological solutions. Technological breakthroughs, including the development of artificial intelligence, automation, and digital technologies, can significantly influence labor productivity and shape new directions for economic growth. The primary goal of the study is to analyse and determine the impact of technological breakthroughs on labor productivity in various economic sectors. The research aims to identify key technological trends, their impact on labor efficiency, and potential consequences for the economy. To achieve these objectives, a combination of methods was employed, including literature review, empirical analysis of statistical data, expert surveys, and analytical methods for processing and interpreting results. The findings indicate that technological breakthroughs have substantial potential for further enhancing labor productivity. However, it is crucial to consider ethical and social challenges associated with the implementation of new technologies and develop strategies aimed at ensuring sustainable economic development. The study identified key technological trends influencing labor productivity, with a particular focus on the role of artificial intelligence, digital technologies, and automation in enhancing efficiency across various industries. Based on the conducted research, it can be concluded that technological breakthroughs have significant potential for increasing labor productivity, but success depends on the proper implementation and adaptation of new technologies in different economic sectors. The study provides grounds for further discussions on strategies for leveraging innovations to enhance productivity and ensure sustainable economic development. In light of the above, it is imperative to proactively address the challenges and opportunities presented by technological advancements to create a framework for inclusive and ethically sound economic growth.

Keywords: innovations, labor productivity, technological breakthrough, automation, artificial intelligence, digital technologies, robotics, flexibility of working hours.

8. Костенко Т. Інноваційні резерви підвищення продуктивності праці на вітчизняних підприємствах цукрової галузі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2015. № 5(170). С. 44–49. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2015/170-5/8>

9. Ілікчієва О. І. Інноваційні трансформації ринку праці України. *Економіка. Серія 18. Економіка і право*. 2015. № 29. С. 74–79. URL: <https://chasopys.law.npu.kiev.ua/archive/29/12.pdf>

10. Грищенко С. М. Підвищення продуктивності праці: український контекст. *Ефективна економіка*. 2019. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.2.48>

References:

1. Potjomkina, O. V., Dorosh, V. Ju. (2022) Innovacii ta jikh vplyv na pidvyshhennja produktyvnosti praci personalu [Innovations and their impact on increasing the productivity of personnel]. *Efektivna ekonomika*, 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.5.73>

2. Dzijamulych, M. I., Chumaghina, Ju. O. (2018) Produktivnistj praci ta ljudskij kapital i jikh vzajemozv'jazok v suchasnij ekonomichnij systemi [Labor productivity and human capital and their relationship in the modern economic system]. *Ekonomichnyj forum*, 3: 269–274. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2018_3_45

3. Naukovi publikacii i vydavnycha dijalnistj [Scientific publications and publishing activity]. *Studopedia.com.ua*. Available at: https://studopedia.com.ua/1_280946_pokolinnya-modeley-innovatsynogo-protseesu.html

4. Kondratjuk, Ju. F. (2016) Produktivnistj praci jak chynnyk zabezpechennja ljudskogho rozvytku [Labor productivity as a factor in ensuring human development]: dysertacija na zdobuttja naukovogho stupenja kandydata ekonomichnykh nauk. Specialnistj 08.00.07 – Demoghrafija, ekonomika praci, socialjna ekonomika i polityka. Instytut demoghrafiji ta socialnykh doslidzenj imeni M. V. Ptukhy Nacionaljnoji akademiji nauk Ukrainy. Kyiv, 193 p. Available at: https://idss.org.ua/avtoref/2016_Kondratjuk_dis.pdf

5. Sutnisna kharakterystyka innovacijnoji dijalnosti ta innovacijnykh procesiv: Sutnistj ta zmist innovacijnoji dijalnosti [Essential characteristics of innovative activity and innovative processes: The essence and content of innovative activity]. *Navchaljno-informacijnyj portal NUBiP Ukrainy* [Educational and informational portal of NUBiP of Ukraine]. Available at: <https://elearn.nubip.edu.ua/mod/book/-view.php?id=357306>

6. Dzijamulych, M. I., Urban, O. A. (2020) Ocinka efektyvnosti upravlinnja personalom pidpryjemstva v umovakh stalogho rozvytku [Evaluation of the effectiveness of personnel management of the enterprise in the conditions of sustainable development]. *Ekonomichni nauky. Serija: Reghionaljna ekonomika*, 17(67): 82–88. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnre_2020_17_11

7. Klishevych, N. A., Kyrychenko, O. V. (2018) Innovacii jak chynnyk pidvyshhennja produktyvnosti praci na pidpryjemstvi [Innovation as a factor in increasing labor productivity at the enterprise]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, 1: 48–51.

8. Kostenko, T. (2015) Innovacijni rezervy pidvyshhennja produktyvnosti praci na vitchyznjanykh pidpryjemstvakh cukrovoji ghaluzi [Innovative reserves for increasing labor productivity at domestic enterprises in the sugar industry]. *Visnyk Kyjivskogho nacionaljnogho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, 5(170): 44–49. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2015/170-5/8>

9. Ilikchijeva, O. I. (2015) Innovacijni transformacii rynku praci Ukrainy [Innovative transformations of the labor market of Ukraine]. *Ekonomika. Serija 18. Ekonomika i pravo*, 29: 74–79. Available at: <https://chasopys.law.npu.kiev.ua/archive/29/12.pdf>

10. Ghrycenko, S. M. (2019) Pidvyshhennja produktyvnosti praci: ukrajinsjkyj kontekst [Increasing labor productivity: the Ukrainian context]. *Efektivna ekonomika*, 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.2.48>

Додаток Г

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"

Підприємство	Селянське (фермерське) господарство "Урожай"	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ		
			2024	01	01
			23295920		
			UA59060010010071206		
Територія	СУМСЬКА	за ЄДРПОУ			
Організаційно-правова форма господарювання	Фермерське господарство	за КАТОТТГ	1		
Вид економічної діяльності	Вирощування зернових та технічних культур	за КОПФГ	110		
Середня кількість працівників	2 275	за КВЕД	01.11		

Адреса, телефон вулиця Київська, буд. 98а, с. АНДРІЯШІВКА, РОМЕНСЬКИЙ РАЙОН, СУМСЬКА обл., 42087 93350

Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма №2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)

Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):

за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку

за міжнародними стандартами фінансової звітності

V

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2023 р.

Форма №1 Код за ДКУД 1801001

А К Т И В	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	143	143
первісна вартість	1001	148	148
накопичена амортизація	1002	5	5
Незавершені капітальні інвестиції	1005	101	101
Основні засоби	1010	478 322	536 735
первісна вартість	1011	783 264	908 295
знос	1012	304 942	371 560
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	-	-
знос інвестиційної нерухомості	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	13 028	18 621
первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	13 028	18 621
накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	26 444	40 444
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	12	12
Усього за розділом I	1095	518 050	596 056
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	367 720	469 557
виробничі запаси	1101	44 693	44 498
незавершене виробництво	1102	77 715	88 040
готова продукція	1103	242 741	330 003
товари	1104	2 571	6 986
Поточні біологічні активи	1110	22 407	19 289
Депозити перестрахування	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	182 879	52 308
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	71 829	60 839
з бюджетом	1135	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	31 506	38 893
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	250 901	214 302
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	105 013	258 807
готівка	1166	27	14
рахунки в банках	1167	104 986	258 793
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-
резервах незароблених премій	1183	-	-

інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	1 032 255	1 113 995
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	1 550 305	1 710 051

Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1 000	1 000
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	-	-
емісійний дохід	1411	-	-
накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1 538 154	1 699 671
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(-)	(-)
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	1 539 154	1 700 671
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	1 551	1 551
благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:	1531	-	-
резерв довгострокових зобов'язань			
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	1 551	1 551
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Векселі видані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	6 179	4 599
розрахунками з бюджетом	1620	1 498	1 643
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	303	325
розрахунками з оплати праці	1630	1 050	1 252
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	570	10
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	-	-
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1660	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	-	-
Усього за розділом III	1695	9 600	7 829
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	-	-
Баланс	1900	1 550 305	1 710 051

Керівник

Головний бухгалтер

ЕП Шевченко
Михайло
Іванович

Шевченко Михайло Іванович

Шевченко Катерина Іванівна

1. Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад.

2. Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Підприємство **Селянське (фермерське) господарство "Урожай"**
(найменування)

Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

КОДИ		
334	01	01
23295920		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за **Рік 2023** р.

Форма № 2 Код за ДКУД **1801003**

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	613 293	357 167
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
премії підписані, валова сума	2011	-	-
премії, передані у перестрахування	2012	-	-
зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-	-
зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(352 253)	(191 432)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-	-
Валовий:			
прибуток	2090	261 040	165 735
збиток	2095	(-)	(-)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-	-
зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	-	-
зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-
Інші операційні доходи	2120	23 426	4 043
у тому числі:	2121	-	-
дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю			
дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	-	-
дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	-	-
Адміністративні витрати	2130	(5 877)	(4 960)
Витрати на збут	2150	(53 093)	(39 391)
Інші операційні витрати	2180	(11 910)	(10 686)
у тому числі:	2181	-	-
витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю			
витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	213 586	114 741
збиток	2195	(-)	(-)
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	-	-
Інші доходи	2240	-	-
у тому числі:	2241	-	-
дохід від благодійної допомоги			
Фінансові витрати	2250	(144)	(342)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270	(51 925)	(39 473)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	-	-

Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	161 517	74 926
збиток	2295	(-)	(-)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-	-
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	161 517	74 926
збиток	2355	(-)	(-)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	-
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	161 517	74 926

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	306 442	284 144
Витрати на оплату праці	2505	33 441	26 300
Відрахування на соціальні заходи	2510	7 464	5 948
Амортизація	2515	68 665	59 218
Інші операційні витрати	2520	83 232	45 037
Разом	2550	499 244	420 647

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	-	-
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	-	-
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-	-
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-	-
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

Керівник

Головний бухгалтер

Михайло
Іванович

Шевченко Михайло Іванович

Шевченко Катерина Іванівна

Ідентифікаційний код ЄДРПОУ	2	3	2	9	5	9	2	0
-----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---

Державне статистичне спостереження

Статистична конфіденційність забезпечується
статтею 29 Закону України "Про офіційну статистику"

Порушення порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень тягне за собою
відповідальність, яка встановлена статтею 186³ Кодексу України про адміністративні правопорушення

Безкоштовний сервіс для електронного звітування "Кабінет респондента" за посиланням: <https://statzvit.ukrstat.gov.ua>

ЗВІТ ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

за 2023 рік

Подають:	Термін подання
юридичні особи, які здійснюють сільськогосподарську діяльність	не пізніше 20 січня
- територіальному органу Держстату	

№ 21-заг
(річна)
ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Держстату
8 червня 2022 р. № 164
(зі змінами, внесеними
наказом Держстату
від 10 листопада 2022 р. № 279)

Респондент:

Найменування: **Селянське (фермерське) господарство "Урожай"**

Місцезнаходження (юридична адреса): вулиця Київська, буд. 98а, с. АНДРІЯШІВКА, РОМЕНСЬКИЙ РАЙОН, СУМСЬКА обл.,
42087

(поштовий індекс, область /АР Крим, район, населений пункт, вулиця /провулок, площа тощо, № будинку /корпусу, № квартири /офісу)

Територіальна громада:

Адреса здійснення діяльності, щодо якої подається форма звітності (фактична адреса):

вулиця Київська, буд. 98а, с. АНДРІЯШІВКА, РОМЕНСЬКИЙ РАЙОН, СУМСЬКА обл., 42087

(поштовий індекс, область /АР Крим, район, населений пункт, вулиця /провулок, площа тощо, № будинку /корпусу, № квартири /офісу)

Територіальна громада:

Код території відповідно до Кодифікатора адміністративно-територіальних одиниць
та територій територіальних громад (КАТОТТГ) за юридичною адресою

U A 5 9 0 6 0 0 1 0 0 1 0 0 7 1 2 0 6

(код території визначається автоматично в разі подання форми в електронному вигляді)

Інформація щодо відсутності даних

У випадку відсутності даних необхідно поставити у прямокутнику позначку - V

☐

Зазначте одну з наведених нижче причин відсутності даних:

Назва виду продукції	Код рядка	Кількість реалізованої продукції, ц	Вартість реалізованої продукції (без дотацій і ПДВ), грн	Кількість продукції в наявності безпосередньо в підприємства (власної та прийнятої на зберігання) на кінець звітного періоду, ц
A	Б	1	2	3
Культури зернові та зернобобові (>= сумі ряд. 004, 011, 012, 015, 021, 022, 024, 025, 027)	003	503 785	356 926 225	823 822
у тому числі				
пшениця	004	171 785	133 354 351	100 698
кукурудза на зерно	011	329 160	221 954 679	720 138
ячмінь	012	2 840	1 617 195	2 986
жито	015	-	-	-
овес	021	-	-	-
гречка	022	-	-	-
просо	024	-	-	-
рис	025	-	-	-
культури зернобобові сушені	027	-	-	-
із ряд. 027 –горох	032	-	-	-

Назва виду продукції	Код рядка	Кількість реалізованої продукції, ц	Вартість реалізованої продукції (без дотацій і ПДВ), грн	Кількість продукції в наявності безпосередньо в підприємства (власної та прийнятої на зберігання) на кінець звітної періоду, ц
А	Б	1	2	3
Насіння культур олійних (>= сумі ряд. 041, 046, 047, 048, 052)	040	46 350	66 921 791	35 780
у тому числі				
боби сої	041	-	-	-
насіння льону-довгунця	046	-	-	-
насіння гірчиці	047	-	-	-
насіння ріпаку й кользи	048	-	-	-
насіння соняшнику	052	46 350	66 921 791	35 780
Льон-довгунець (крім насіння)	064	-	-	X
Коноплі (крім насіння)	068	-	-	X
Буряк цукровий фабричний	075	-	-	X
Прянощі необроблені	079	-	-	X
Рослини ефіроолійні	096	-	-	X
Рослини лікарські	105	-	-	X
Тютюн необроблений	117	-	-	X
Шишки хмелю	120	-	-	X
Картопля	125	-	-	X
Культури овочеві (відкритого та закритого ґрунту; >=сумі ряд. 135, 160, 162, 163, 164, 165, 166, 171, 172, 183, 185)	132	-	-	X
у тому числі				
капуста	135	-	-	X
перець стручковий солодкий	160	-	-	X
огірки та корнішони	162	-	-	X
баклажани	163	-	-	X
помідори	164	-	-	X
гарбузи столові	165	-	-	X
кабачки столові	166	-	-	X
часник	171	-	-	X
цибуля (ріпчаста, шалот)	172	-	-	X
морква столова	183	-	-	X
буряк столовий	185	-	-	X
із ряд. 132 – культури овочеві закритого ґрунту	713	-	-	X
Культури баштанні продовольчі (>= ряд. 197)	196	-	-	X
у т.ч. кавуни	197	-	-	X
Гриби	209	-	-	X
Квіти зрізані та квіти в бутонах свіжі, тис.шт	266	-	-	X
Рослини в горщиках, ящиках тощо, тис.шт	277	-	-	X
Виноград	377	-	-	X
Культури плодові та ягідні (>= сумі ряд. 321, 326, 348)	726	-	-	X
у т.ч. плоди культур зерняткових (>= сумі ряд. 322 і 323)	321	-	-	X
у тому числі				
яблука	322	-	-	X
груші	323	-	-	X
плоди культур кісточкових (>= сумі ряд. 327, 328, 331, 334)	326	-	-	X
у тому числі				
абрикоси	327	-	-	X
вишня та черешня	328	-	-	X
персики та нектарини	331	-	-	X
сливи та терен	334	-	-	X

Назва виду продукції	Код рядка	Кількість реалізованої продукції, ц	Вартість реалізованої продукції (без дотацій і ПДВ), грн	Кількість продукції в наявності безпосередньо в підприємства (власної та прийнятої на зберігання) на кінець звітного періоду, ц
А	Б	1	2	3
культури ягідні (>= сумі ряд. 349, 350, 351, 354, 355, 356, 357, 358)	348	-	-	X
у тому числі малина й ожина	349	-	-	X
суниця та полуниця	350	-	-	X
смородина	351	-	-	X
аґрус	354	-	-	X
журавлина	355	-	-	X
чорниця	356	-	-	X
брусниця	357	-	-	X
лохина	358	-	-	X
Тварини сільськогосподарські живі (>= сумі ряд. 413, 443, 456, 465, 484, 515)	753	3 770	20 147 845	X
у тому числі велика рогата худоба	413	3 694	19 635 995	X
свині	443	73	503 767	X
вівці	456	-	-	X
кози	465	-	-	X
коні	484	3	8 083	X
птиця свійська	515	-	-	X
із ряд. 515 – пташенята добові	757	X	-	X
Вовна овець і кіз	472	-	-	X
Молоко від сільськогосподарських тварин усіх видів, сире	498	88 293	98 411 857	X
Яйця птиці свійської в шкаралупі свіжі, тис.шт	562	-	-	X
із ряд. 562 – яйця курячі в шкаралупі свіжі (>= ряд.756)	563	-	-	X
із ряд. 562 – яйця всіх видів для інкубації	752	-	-	X
із ряд. 752 – яйця курячі для інкубації	756	-	-	X
Мед натуральний, кг	616	-	-	X
Цукор білий кристалічний буряковий	997	7	15 054	5 601

Загальна потужність одночасного зберігання зерна культур зернових і зернобобових та олійних на кінець року (>= сумі ряд. 003, 040 гр. 3)

859 602 ц (998)

ЕП Шевченко
Михайло
Іванович

МИХАЙЛО ШЕВЧЕНКО
(Власне ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Місце підпису керівника (власника) або особи,
відповідальної за достовірність наданої інформації

телефон: 0544893350

електронна пошта: sfg_urozhay_@ukr.net